

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

KIADJA A MAGYAR TUD. AKADÉMIA.

AZ I. OSZTÁLY RENDELETÉBŐL

SZERKESZTI

GYULAI PÁL

OSZTÁLYFŐTÁRS.

XIV. KÖTET. IV. SZÁM.

JELENTÉS UJHELLÉN MUNKÁKRÓL.

DR. TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

Ára 30 kr.

BUDAPEST.

1887.

ÉRTEKEZÉSEK

A NYELV- ÉS SZÉPTUDOMÁNYOK KÖRÉBŐL.

Első kötet. 1867—1869.

I. Solon adótörvényéről. *Télffy Ivántól*. 1867. 14 l. Ára 10 kr. — II. Adalékok az attikai törvénykönyvhöz *Télffy Ivántól*. 1868. 16 l. 10 kr. — III. A legújabb magyar Szentírásról. *Tárkányi J. Bélától*. 1868. 30 l. 20 kr. — IV. A Nibelung-ének keletkezéséről és gyanítható szerzőjéről. *Szász Károlytól*. 1868. 20 l. 10 kr. — V. Tudománybeli hátramaradásunk okai, s ezek tekintetéből Akadémiánk feladása *Toldy Ferencztől*. 1868. 15 l. 10 kr. — VI. A keleti török nyelvről. *Vambéry Ármintól*. 1868. 18 l. 10 kr. — VII. Geleji Katona István főleg mint nyelvész. *Imre Sandortól*. 1889. 98 l. 30 kr. — VIII. A magyar egyházak szertartásos énekei a XVI. és XVII. században. *Bartalus Istvántól*. Hangjegyekkel. 1869. 184 l. 60 kr. — IX. Adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez. (1. Sztárai Mihálynak ed-ig ismeretlen szindarabjai. 1550—59. — 2. Egy népirodalmi emlék 1550—75-ből. 3. Baldi Magyar olasz Szótárkája 1583-ból. — 4. Báthory István országbíró mint író. — 5. Szenczi Molnár Albert 1574—1633). *Toldy Ferencztől*. 1869. 176 l. — X. A magyar bővített mondat. *Brassai Sámuel*től. 1870. 46 l. 20 kr. — XI. Jelentés a felső-austriai kolostoroknak Magyarországot illető kéz-iratai- és nyomtatványairól. *Bartalus Istvántól*. 1870. 43 l. 20 kr.

Második kötet. 1869—1872.

I. A Konstantinápolyból legújabbán érkezett négy Corvin-codexről. *Mátray Gábor* l. tagtól. 1870. 16 l. 10 kr. — II. A tragikai felfogásról. Székfoglaló. *Szász Károly* r. tagtól. 1870. 32 l. 20 kr. — III. Adalékok a magyar szóalkotás kérdéséhez. *Joannovits Gy.* l. tagtól. 1870. 43 l. 20 kr. — IV. Adalékok a magyar rokonértelmű szók értelmezéséhez. *Finály Henrik* l. tagtól. 1870. 47 l. 20 kr. — V. Solomos Dénes költeményei és a hétszigeti görög népnyelv. *Télffy Iván* lev. tagtól. 1870. 23 l. 20 kr. — VI. Q. Horatius satirái (Ethikai tanulmány). Székfoglaló. *Zichy Antal* l. tagtól. 1871. 33 l. 20 kr. — VII. Újabb adalékok a régibb magyar irodalom történetéhez (I. Magyar Pál XIII. századbeli kanonista. II. Margit kir. hercegnő, mint ethikai író. III. Baldi Bernardin magyar-olasz szótárkája 1582-ből. Második közlés IV. Egy XVI. századbeli növénytani névtár XVII. és XVII. századbeli párhuzamokkal. V. Akadémiai eszme Magyarországon Besenyei előtt) *Toldy Ferencz* r. tagtól. 1871. 124 l. Ára 40 kr. — VIII. A sémi magánhangzókrol és megjelölések módjairól. *Gr. Kuun Géza* lev. tagtól. 1872. 59 l. 20 kr. — IX. Magyar szófejtetések. *Szilády Áron* l. tagtól. 1872. 16 l. 10 kr. — X. A latin nyelv és dialektusai. Székfoglaló. *Szendy Sándor* l. tagtól. 1872. 114 l. 30 kr. — XI. A lefferekrol. *Szilády Áron* lev. tagtól. 1872. 23 l. 20 kr. — XII. Emlékbeszéd Arvay Gergely felett. *Szvorényi József* lev. tagtól. 1872. 13 l. 10 krajczár.

Harmadik kötet. 1872—1873.

I. Commentator commentatus. Tarlózatok Horatius satiráinak magyarázóit után. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1872. 109 l. 40 kr. — II. Apáczai Cséri János Barczai Ákos fejedelemhez benyújtott terve a magyar hazában felállítandó első tudományos egyetem ügyében *Szabó Károly* r. tagtól. 1872. 18 l. 10 krajczár. — III. Emlékbeszéd Bitnitz Lajos felett. *Szabó Imre* t. tagtól. 1872. 18 l. 10 kr. — IV. Az első magyar társadalmi regény. Székfoglaló *Vadnai Károly* l. tagtól. 1873. 64 l. 20 kr. — V. Emlékbeszéd Engel József felett *Finály Henrik* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VI. A finn költészetrol. tekintettel a magyar ösköltészetre. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1873. 135 l. 40 kr. — VII. Emlékbeszéd Schleicher Ágost, külső l. tag felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 16 l. 10 kr. — VIII. A nemzetiségi kérdés az araboknál. Dr. *Goldziher Ignác*tól. 1873. 64 l. 30 kr. — IX. Emlékbeszéd Grimm Jakab felett. *Riedl Szende* l. tagtól. 1873. 12 l. 10 kr. — X. Adalékok Krim történetéhez. *Gr. Kuun Géza* l. tagtól. 1873. 52 l. 20 kr. — XI. Van-e elfogadható alapja az ik-es igék külön ragozásának. *Riedl Szende* lev. tagtól. 51 l. 20 kr.

Negyedik kötet. 1873—1875.

I. szám. Paraleipomena kai diorthoumena. A mit nem mondtak s a mit rosszul mondtak a commentatorok Virgilius Aeneise II-ik könyvére, különös tekintettel a magyarra. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1874. 151 l. 40 kr. — II. szám. Bálinth Gábor jelentése Oroszország- és Ázsiában tett utazásáról és nyelvészeti tanulmányairól. Melléklet öt khálymik dana hangjegye. 1874. 32 l. 20 kr. — III. szám. A classica philológiának és az összehasonlító árja nyelvtudománynak mívelése hazánkban. Székfoglaló *Bartalus István* l. tagtól. 1874. 182 l. 40 kr. — IV. szám. A határozott és határozatlan mondatról. *Barna Ferdinand* l. tagtól. 1874. 31 l.

JELENTÉS

ÚJHELLÉN MUNKÁKRÓL.

Dr TÉLFY IVÁN

I.. TAGTÓL.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1887.

Jelentés újhellén munkákról.

(Előadatott a M. T. Akadémia 1887 június 6-án tartott ülésében.)

1883 óta, midőn *Újgörög irodalmi termékek* című akadémiai értekezésem megjelent, több nevezetes újhellén munka látott napvilágot, melyekről *Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél és Heraclius* című akadémiai értekezésemben (1885. és 1886.) nem volt alkalmam szólni. Szerencsém lesz tehát most azokat részint ismertetni, részint elősorolni.

I. Classicaí és modern philologia.

1. Therianos Dénes, a 20 évig főnnállt *Κλειώ* című hírlapnak volt szerkesztője, *irodalmi vázlatokat* írt 1885-ben. (*Διονυσίου Θεριανοῦ φιλολογικαὶ ὑποτυώσεις*, Triest, 1885.) Ezek három értekezésből állnak, az első az ó-kori görögök párhuzamos fejlődése a politikában és irodalomban. (*Ἡ παράλληλος πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ ἀνάπτυξις τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων*.) A második: a hellenismus szó-szerinti és tényleges értelmében. (*Ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ λεκτικὴν καὶ πραγματικὴν ἔννοιαν*.) A harmadik: *Oekonomides János*. (*Ἰωάννης Οἰκονομίδης*.)

Az első értekezés szerint az epopœa virágzása összeesik a hősi élet fejlődésével. A hol ez megszűnt, ott a hősi költészet is hanyatlott. Ezt a hősi életet képviseli a homéri eposzokban az egész hellén nép s azért a homéri költészet az akkori hellén nép költészete.

A monarchiák fokonskinti fölbomlása s a demokratiák keletkezése új költészeti szellemet leheltek az emberekbe, a mennyiben a szabadabb jogintézmények az egyéni erélyről s politikai versenyről való nagyobb öntudatot ébresztvén föl, a lyrai költészetnek adtak életet. A költőre kellemesen vagy kellemetlenül hatnak a

körötte történő események s ő meg nem elégszik többé a mult nagy tettek magasztalásával, hanem örvend vagy búsul a jelen miatt, dicsőíti szeretetének s gyalázza gyűlöletének tárgyát. Ő a saját pártjának a dalnoka.

A drámai költészet is párhuzamosan nagygyá lett Athén politikai s társadalmi nagyságával s úgyszólván egybeforrt a polgárok életével. Aeschylos költészete karöltve jár a hellén nép hazafiságával; Sophokles művészete legvilágosabban hirdeti az athéniek politikai elveit Perikles korában, Euripides drámái leglűbb hasonmásai a sophistikai iránynak. A régi vígjáték komoly tanulmánya nélkül lehetetlen megérteni Athén történetét; mert tárgyait a politikai s községi életből merítette, kiméletlenül bírálta meg az összes politikai s bölcészeti pártokat és magasztalta Aristides, Kimon, Aeschylos, Simonides korát.

Hasonló párhuzamot észlelünk a politikai élet s a prózai irodalom között, ha tekintetbe vesszük a történetírást, a bölcészetet, a szónoklat állapotát. Valamint a trójai háború az épost teremté, úgy varázsolták elő a perzsa háborúk a történetírást. E háborúk után pedig Hellas nagysága idézte elő a bölcészet átalakulását is. A szónoklat is az athéni demokratiának terméke s az első politikai szónok Athén első törvényhozója volt.

A második értekezésben vizsgálja Therianos a hellenismus értelmét. A mai görögöknél a hellenismus azonos a hellén nemzetiséggel. De hetven évvel ezelőtt azt tanította Oekonomos az ő Rhetorikájban, hogy a hellenismus a görög nyelv szavainak szabatos magyarázata, melynek célja a tisztaság s világosság. Grote, a történetíró, hellenismusnak nevezte az összes szellemi, erkölcsi és társadalmi sajátságokat, melyeket a görögök szabad politikai életök korában fölmutattak. Ezt el nem fogadja az angol Jebb, hanem azt állítja, hogy Isokrates korában a hellenismus a közös műveltségben részesülő, de nem ugyanazon vérből származó, görögöket jelentette, s hogy az ilyen értelemben vett hellenismusnak a prófétaja volt Isokrates, előharczosa pedig Epaminondas. Más helyen azonban összezavarja a hellenismust a hellénekkal, s hangsúlyozza, hogy Nagy Sándor és utódai alatt Hellas szellemileg elvált a hellenismustól. Ennek ellenében tagadja Mahaffy, hogy Isokrates eszébe jutott volna valaha, a hellén műveltségű idegeneket görög nemzeti programjába fölvenni. De Mahaffy is összezavarja a

fogalmakat; mert egyszer azt mondja, hogy a későbbi kor hellenismusa a hellének és zsidók összeolvadása, máskor pedig a hellenismus szerinte Hellenendom (a német Hellenenthum), vagyis mind az, a mi a hajdankori Hellasra vonatkozik. Ismét másutt azt mondja, hogy Aristoteles hellenismusa egészen ellenkezője Nagy Sándor *hellenicismusának*. De ez az új faragású szó üres hang, mely semmikép sem fejezi ki a hellenismus ellentétét.

A francziáknál a nagytudományú Egger azt írta *L'hellénisme en France* című munkájában, hogy a hellenismus a szép hajdankor lángeszének kifejezése, melyet leginkább Görögországgépvisel.

A németeknél Droysen azt vitatta, hogy a hellenismus a Nagy Sándor utódai alatt bekövetkezett általános állapot, melynek kiindulási pontja a hellén nyelv s hellén polgárisodás, mely által Nagy Sándor az európai és ázsiai szellemet akarta egymással kiengesztelni. De Bernhardy szerint a hellenismus az Ázsiában s másutt lakók, nem görög származású, de helyesen görögül beszélők nyelve. Hagenbach szerint pedig a hellenismus a régi görögséget (antikes Griechenthum) jelenti, mely a görögök műveltségének s polgárisodásának összege, Homér korától kezdve Plotinusig (205—270 Kr. u.) Hildebrand ellenben azt tanítja, hogy a hellenismus a görög és keleti polgárisodás egyesülése, mely a makedóni világalakulóból keletkezett. Biese visszamegy Droysen fölfogásához s így határozza meg a hellenismus értelmét: az a görög szellemnek politikai, erkölcsi, társadalmi, tudományos, vallási és művészeti átalakulása. Vannak azonban többen a németeknél, kik az ó-kori Hellas hellenismusát *hellenségnek* (Hellenenthum), a makedóni korszakét pedig hellenismusnak nevezik.

Ezek után történelmileg vizsgálja Therianos a hellenismus szó értelmét. A classicusoknál péld. Thukydidesnél, Platónál *ἑλληνίζειν* annyi, mint helyesen görögül beszélni, göröggé lenni, göröggé változni. A hellenismus pedig Aristoteles óta a tiszta, helyes görög beszéd. Így használták ezt a szót a többi görög rhetorok és nyelvészek is.

Ilyen Sextus Empiricus értelemlhatározása is, hogy t. i. a hellenismus a gondolatoknak világos és szabatos előadása.

Innen azt következteti Therianos, hogy a hellenismus a legregibb időktől fogva a mai korig nem jelent egyebet, mint görög

nyelven hibátlanul beszélni, írni és olvasni. Később a hellének és keresztények közötti ellentét miatt, a hellenismus szó értelme átváltozott ugyan nyelvtaniból vallásira, de azért a hellenismus első és főjelentése, mondja Therianos, el nem homályosult s el nem avult.

Azután érdekesen vázolván a hellén műveltség befolyását Ázsiára, Egyiptomra és a rómaiakra, megjegyzi hogy ez utóbbiak a hellenismus szó mintájára képezték a *latinitas* szót, mely a hibátlan latin beszédet és írást jelentette.

De volt-e befolyása a hellenismusnak a byzanti korbeli görögökre?

Divattá vált, mondja Therianos, hogy sokan mindenféle vádakkal sujtják a byzanti kort. Montesquieu gúnyolta a byzanti görögök vastag babonását. Gibbon szemökre veti, hogy ezer év alatt semmi tudományos fölfedezéssel nem dicsekedhetnek, hogy a történelemben, bölcsészetben, költészetben valami említésre valót nem alkottak, hogy semmit se tettek az emberiség dicsőségének s boldogságának előmozdítására. Fallmerayer szerint Byzant a szellemi kiherélés megvetendő műszere vala. Tafel Byzantot *szerzetesek városának* nevezi, hol sokkal több templom és szerzetes volt, mint kaszánya és harczos. Méltányosabban ítél Macaulay, azt mondván, hogy a byzanti birodalom összekötötte egymással a világosság századait. Ha semmivel sem szaporította is az emberi ismereteket, ha egyetlen egy költőt, prózairót, művészt sem mutat föl, az az érdeme van még is, hogy a barbárságnak közepette megmenté a hellén lángész remekműveit. Carrière szerint pedig Byzant volt a hellen hajdankor valóságos kincstárnoka.

Gibbon és Fallmerayer állításainak hiábavalóságát bizonyítja a byzanti birodalomnak ezer évet túlhaladó fönnállása. Ez valóban lehetetlen volt volna, ha a byzanti birodalom a tudatlanság, babona, sötétség, erkölcsi romlottság, minden bűn tanyája volt.

Fintay, a ki nem nagy csodálója a byzanti birodalomnak, mégis megvallja, hogy egy országnak sem volt annyi nagylelkű s tetterős fejedelme, s hogy egy országnak fejedelme sem teljesítette oly ügyességgel a hivatását, mint a byzanti császárok. Alattok többnyire kifogástalanok és szabályszerűek voltak a közigazgatási, törvénykezési és közgazdasági ügyek. A nyugati római birodalom megszűntétől (476) Konstantinápoly bukásáig (1453) a byzanti aranypénz volt egész Európában a tiszta arany mintája. A császár-

rok alatt verték meg a görögök a perzsákat, arabokat, szaraczenokat, oroszokat, bolgárokat stb. A byzanti birodalom azt a csodálatos látványt nyújtja, hogy midőn haldokolni látszik, rögtön feléled s mintegy varázsvessző által óriásilag szerepel.

S így volt ez a szellemi világban is. Patriarchák, püspökök, szerzetesek s világi tudósok magyarázatokat írtak a byzanti birodalomban a hellén classicusokhoz, oly szakavatottan, hogy a szakértő hellenisták még ma is csodálják azokat. Irt-e valaki Nyugaton ebben a korban olyan magyarázatokat Virgil *Aeneis*éhez, mint a minőket Eustathios, Thessalonika érseke, az *Iliász*hoz és *Odysseához*? Kicsoda értelmezte úgy Nyugaton Ciceronak bölcsészeti munkáit, mint Keleten Eustathios, Nikæa érseke, Aristotelesnek Nikomachi Ethikáját? Kicsoda írt úgy a latin igékről, mint Synkellos Mihály, patriarcha, a görög igékről? Kicsoda írt oly jó munkát a latin nyelvről, mint a korinthusi Gergely a görög dialektusokról?

Nyugaton a legnagyobb tudósnak tartották Albertus Magnus-t; de ez elenyészik a byzanti birodalom görög tudósaihoz képest. Szerinte az *Epikur* név össze van téve a görög *ἐπι* és a latin *cura*-ból, mintha bizony 342-től 270-ig Kr. e. a görögök a rómaiaktól neveket kölcsönkértek volna. Azt a baklövést is követte el Albertus Magnus, hogy Hesiodot nevezte az epikureusok főnökének, s hogy Pythagorast, Sokratest, Platót a stoikusokhoz sorolja; végre az eleai Zenót, a ki 460 körül Kr. e. virágzott, összezavarja a kiteumi Zenóval, a stoikusi bölcsészet alapítójával, a ki száz évvel későbbben élt.

A művészetek terén is főszerepet vittek a byzanti birodalom görögjei az egész középkorban. Choisy megmutatta nem rég a byzanti építészek találékony esztét. Italia volt a pisai Miklósig a byzanti építészetnek, Cimabueig a byzanti festészetnek, Arnolfo di Lapoig a byzanti szobrászatnak szolgáloja.

A III-ik értekezésben előadja Therianos, mint halás tanítvány, Oekonomides Jánosnak, egykori tanárának, életrajzát.

Oekonomides János született Kyprus szigetén 1812-ben február 28-án (márcz. 12-én). Gazdag szülei 1821-ben a török gyilkolások elől Triestbe menekültek, onnan pedig harmadfél év után Korfuba költöztek, hol fíjok a jóniai akadémiában végezte tanulmányait. 1844-ben tanára lett ott a hellén és római philológiának. Első nagyobb irodalmi dolgozata szólt Kleantesről,

a stoabeli bölcsésről. Ezt a dolgozatot majdnem egészen közli Therianos.

Oekonomides kritikai ész volt. Az ő éleslátása, összekötve hosszú gyakorlattal, abból az elvből indult ki, hogy a hellén nyelv a leglogikaibb, melyben semmi sem önkéntes, semmi sem véletlen; ezért biztosan hatott be e nyelv szentélyébe, szétaglalta csodálatos szervezetét, kutatta hasonlíthatatlan szerkezetét s így fogta föl minden írónak a gondolatát. Szem előtt tartá mindig a régi szabályt, mely azt mondja, hogy a legjobb kritikus az, a ki gyorsan fölfog, de lassan ítél. Azért soha sem vakmerőleg, soha sem henczegve, hanem mindig tartózkodással, szerényen mondta ki véleményét.

De kritikai eredményeivel soha sem akart zajt ütni. Ilyenkor Therianos emlékeztette őt Reisigra. Ez több órán át törte a fejét egy sophoklesi versen, végre éjfél után két vagy három óraker sikerülván neki a vers értelmét fölfogni, trombitát ragadott meg, kinyitja az ablakot s trombitálni kezd. A hely lakosai fölugornak ágyaikkól s aggályosan futnak oda, a hol a trombita harsogott. S midőn mindnyájan az ablak alatt összegyűltek, Reisig kinéz az ablakon s jelenti nekik az öröndetes hírt, hogy épen ez órában sikerült neki egy sophoklesi verset megmagyarázni.

Oekonomides jó ízűt nevetett, de azért tovább is megtartá szerénységét és soha sem henczegett.

Oekonomides sokat foglalkozott az indogermán összehasonlító nyelvészettel is, melynek több tételét megezáfolta. Így például a nyelvészek azt állították, hogy a *χαίω*-ban (a felületen érintek, karczolok, megsebesítek, megtámadok) a gyökhangzó az *υ*; de az ugyanegy jelentményű *ἐρχομαι*-ban nyoma sincs az *υ*-nak. Szerintök egy hellén szó sem kezdődik *r*-rel, hanem az *r* előtt vagy *s* vagy digamma (*ϝ*) állt, tehát nem *ρέω*, *ρίπτω*, hanem *σρέω*, *φρίπτω*!! De megfeledeztek, hogy egy legrégibb föliratban e szó *ῥοαῖσιν* így van írva *PHOFAISI*; tehát nincsen *σ*-ja *ρ* előtt, mert *PH*=*ῥ*; következőleg a hajdankori igealak nem volt *σρέω*, hanem *ῥέσω*. Azt mondják továbbá, hogy a *φεύγω*, *τεύχω*, *πεύθωμαι*, *λεῖπω* s hasonló igékben az *ε* nem tartozik a gyökhöz, hanem csak az úgynevezett sanskrit *guna* (hangerősítés) miatt áll az *υ* és *ι* előtt, mert az *ετυχον*, *τύχη*, *εφυγον*, *φυγή*, *ελεπον*, valamint a meghosszabbított *φυγγάνω*, *τυγχάνω*, *πυνθάνομαι*, *λεμπάνω* nélkülözik az

ε-t. Erre azt mondja Oekonomides, ha a gyök *ο*-ját csakugyan meg kellett erősíteni, miért nem hosszabbították meg magát az *ο*-t, mint *φρόγω*-ban? S ha a *λείπω* az ε-t csak gyökerősítésül vette föl, miért dobta megint el a *λέλοιπα*-ban és *λοιπός*-ban s miért helyettesítette mégis *ο*-nal? Vagy talán elégséges azt mondani, hogy az ε az úgynevezet sanskrit *uritta* által *ο*-vá erősült? Azután ha a nyelvészek szerint *πνέω*-nak a gyöke *πνυ*, miért nincs meg a *πνοή*-ban az állítólagos gyökhang?

Legnagyobb hirt szerzett magának Oekonomides a *lokrok ggyarmati okmányairól* szóló munkája által. (*Εποίκια Λοκρών γράμματα*, Athén 1869.), melyben a nyelvészek számos tévelyeit helyreigazította.*)

Ő abból az elvből indult ki, hogy minden görög szó gyöke mozgást jelent, mert az életben is minden mozgás. S ezen az alapon magyarázta meg számos szónak a származását s jelentményét.

Lesseps a suezi csatorna bevégzése után soknyelvű fölíratat ellátott oszlopot akart ott fölláztatni; azért a francia fölíratot Klotznak, lipcsei egyetemi tanárnak, küldte, hogy fordítsa görögre. Midőn azonban a fordítás megjelent, Oekonomides 1869-ben a *Κλειώ* című hírlapban megbíráltta s minden tekintetben helytelennek nyilvánította.

Oekonomides meghalt 1884-ben, november 27-én.

2. *Rankavis Kleon*, a ki mint költész is ismeretes, megírta a *hellének házi életét* Homér szerint. '*Ο καθ' ὅληρον οἰκιακὸς βίος*. (Lipese 1883.) Mindenkinek melegen ajánlhatom.

3. *Kleanthis* kiadta Pindart fordítással és jegyzetekkel. *Πινδαρου τὰ σωζόμενα μετὰ μεταφράσεων, σημειώσεων*. 1-ső kötet; Triest.

4. *Stamatiadis* Epaminondas írt Eupalinos alagútjáról Samosban. *Περὶ τοῦ ὑρύγματος τοῦ Εὐπολίνου*. (Samos 1884.) Herodot tett először említést (III, 60) erről az alagúti vízvezetékéről, melyet a megarai Eupalinos létesített. Sokáig hallgattak e remekműről az írók; csak Georgirinos József, Samos érseke, említette 1670-ben. Később többen keresték föl e remekművet. Stamatiadis valószínűnek tartja, hogy Eupalinos a VI. században Kr. e. költözött Megarából Sámosba s hogy Polykrates korában vitte véghez ezt az óriási

*) L. Télyf: *Athén harmincz zsarnoka*. Jegyzetek. 228—230. l.

művet. 1881—1882-ben Sámos fejedelme, Adosidis Konstantin, ásátásokat rendelt a Herodot által leírt tájekon, és sok fáradság után sikerült az alagúti vízvezetékét megtalálni.

5. *Oekonomópulos* kiadta az *Alexandriai jegyzéket* vagyis az Alexandriában virágzott hellének és hellenisták táblázatait a város alapításától annak bevételeig.¹⁾

6. *Brokinis* Lörincz írt életrajzi vázlatokat az irodalomban, szépművészetekben s más ágakban híressé vált korfubeliekről.²⁾

7. *Papadópus* kiadta a Maurokordátosi könyvtárt vagyis az általános leíró katalógust a Kelet könyvtáraiban található hellén kéziratokról.³⁾ A költséget hozzá nagylelkűen adta Maurokordátos Tódor. E könyvjegyzékből látszik, hogy Lesbos könyvtáraiban 460 görög kézirat van a IX. századtól kezdve. A könyv facsimilékkal is el van látva.

8. *Dosios* Miklós kiadta Euripides *Hekubáját* Lampros Photiades kéziratából s más újabb magyarázatokból meritett kalauzolóssal s Lampros Photiades arcképével. *Εὐριπίδου Ἑκάβῃ μετὰ ψυχαγωγίας ἐξ ἰδιογράφου Ἀμπρόου τοῦ Φωτιάδου καὶ νεωτέρων ἐξηγητικῶν σχολίων καὶ σημειώσεων.* (Galatz. 1884.)

9. *Kastroménis* kiadta Athén műemlékeit. *Τὰ μνημεῖα τῶν Ἀθηνῶν.* (Athén. 1884.) Nagyön jó kalaúz.

10. *Korais* Adamantinos hátrahagyott munkáinak 2., 3. és 4-ik kötetét, melyek Korais leveleit tartalmazzák, kiadta *Damalás* Miklós. *Ἀδαμαντίνου Κοραΐ ἐπιστολαὶ, ἐπιμελεῖα Νικολάου Μ. Δαμαλά.* (Athen. 1885, 1886.) Kiadásukat kezdte Mamukas, de belehalt.

11. *Stephanorik Skylützi Virginia* kiadta a hellén mythologia és történelem főpontjait kivonatban. *Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ ἱστορίας τὰ κυριώτερα ἐν ἐπιτομῇ.* (Lipese. 1887.)

12. *Pentákis* Gerasimos írt hellén-arabs szótárt. *Λεξικόν*

¹⁾ Ἀλεξανδρινὸς διάκοσμος ἦτοι πίνακες τῶν ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἀκμασάντων Ἑλλήνων καὶ Ἑλληριστῶν ἀπὸ τῆς γένεως μέχρι τῆς ἀλώσεως αὐτῆς. Alexandria. 1884.

²⁾ Βιογραφικὰ σχεδάρια τῶν ἐν τοῖς γράμμασι, ὥραιαις τέχναις καὶ ἄλλοις κλάδοις διαλεμψάντων Κερκυραίων. Korfu. 1884.

³⁾ Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη, ἦτοι γενικὸς περιγραφικὸς κατὰλογος τῶν ἐν ταῖς ἀνὰ τὴν Ἀνατολὴν βιβλιοθήκαις εὑρισκαμένων Ἑλληνικῶν χειρογράφων. Konstantinápoly. 1884.

ἑλληνο-αραβικόν. (Alexandria 1885.) A szótáron kívül magában foglalja Egyiptom legjelentősebb városainak s műemlékeinek leírását, — az egyiptomiak nemzeti és vallási ünnepeit, — az arabok erkölceit, szokásait, nézeteit, előítéleteit.

13. Chatzidákis közrebocsátotta a *Nyelvészeti helytelenségek* czáfolatát. *Πλωσσιχῶν ἀποπημάτων ἀναίρεσις*. (Athén. 1886.)

14. Typaldos írt tanulmányt a Gortynban, Kréta városában, talált terjedelmes fölirat fejtegetésével e városnak törvényeiről. *Μελέτη περὶ τῶν νόμων τῆς Γόρτυνος*. (Athén 1886.)

15. Sakarraphos fordította népnyelvre Euripides *Hecubáját* bevezetessel és jegyzetekkel. Athén. 1885.

16. Vythulkas kiadta Isokrates *Panegyricusát*, magyarázó jegyzetekkel. Athén 1885.

17. Rhallis kiadta Sophokles *Antigonéját* kritikai magyarázatokkal. Athén. 1885.

18. Rusópulos írt régészeti leveleket. *Ἐπιστολαὶ ἀρχαιολογικαί*. Antigone ókori képéről, melynek hasonmását is közli. Athén 1886.

19. Kalaisákis írt hellén mythológiát. *Ἑλληνικὴ μυθολογία*. Athén, 1886.

20. Kontopulos: a hellén nyelv halhatatlansága vagy a homéri nyelv fölfedezése a jelenkori hellén nyelv népdialectusaiban. *Ἀθανασία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἢ ἀνεύρεσις τῆς ὁμηρικῆς γλώσσης ἐν ταῖς δημώδεσι διαλέκτοις τῆς συγχρόνου ἑλληνικῆς*. Athén. 1884.

21. Vythulkas fordította Horácz ódáit, bevezetéssel és szótárral. Athén, 1886.

22. Görög szótárt írt Sakellarios Athanáz, melynek 3-dik kiadása 1885-ben jelent meg.*) Az 1-ső kiadáshoz képest, mely öt évvel előbb jelent meg, nagyon megszaporodott. Szerzője igen számos szót vett föl Kumanúdis munkájából: *Συναγωγή λέξεων ἀθησαυρίστων*, melyet *Nyelvészeti mozzalmak a mai görögöknél* című munkámban ismertettem. A szótár három kötetből s 300 ívből áll. Ára 48 drachma.

23. Francia-görög szótárt írt Kontópulos Miklós, francia nyelv-tanár az athéni gymnasiumokban, melyről dicséretes említést

*) *Λεξικὸν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης*, ἔκδοσις τρίτη μετὰ μεγάλων βελτιώσεων. Athén.

tesznek az athéni lapok. *Ἐπίτομον λεξικὸν γαλλοελληνικόν.* (Athén, 1886.)

II. Történelem.

24. *Gedeon Mánuel* megírta a konstantinápolyi patriarchai akadémia évkönyveit 1454-től 1830-ig. (*Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας.* Konstantinápoly 1883. (8-adrét 270 l. Ára 3 franc 12 cent.)

Szorgalmasan átkutatta és kiaknázta ama munkákat, melyeket a Konstantinápoly bukása után élt tudományos férfiakról Dositheos, Oekonomos Konstantin és fia Sophokles, Paranikas, Bretos, Zavíras, Sáthas, Dimitrakópulos Andronik, Paparrigópulos Konstantin, Veludis János s mások görögül adtak ki.

Konstantinápolynak elfoglalása után a törökök által Kamaríóta Máté volt az első, a ki a patriarchai tanodát igazgatta s abban tanított. A tanításra szánt munkái később nyomtatásban meg is jelentek; u. m. 1. a rhetorika kivonatos előadása. *συνοπτικὴ παράδοσις τῆς ῥητορικῆς* (Augsburg 1597. és Upsala 1697). — 2. Hermogenes rhetorikájának áttekintete. *σύνοψις ἐκ τῆς ῥητορικῆς Ἑρμογένους.* (Hamburg 1675). Nyelvtant is írt, a mely szerint tanított. Körülbelül harmincz évi tanárkodása után meghalván, helyét elfoglalta a korinthi Mánuel, a ki 1581-ben halt meg, de csak hit-tani tárgyú munkákat hagyott hátra. Ugyan ebben a XVI. században elhíresült Theophanes Eleabulkos mint a patriarchai tanoda igazgatója, kinek keze alól sok tudós férfiú került ki. Tanártársa volt Hermodoros Mihály, Zabynthosból, a ki Rómában és Ferrarában tanulván, Chiosban települt le, mint orvos és tanár. Onnan 1547 körül II. Dénes, patriarcha, Konstantinápolyba hívta meg. Írt észrevételeket Demosthenes beszédeire. *Παρατηρήσεις εἰς τὰ τοῦ Δημοσθένους.*

Zygomalás János 1555-ben lett az akadémia igazgatója, melyben halálaig, 1580-ig tanított. Munkái közül említésre méltók 1. a nyelvtan kézi könyve, *ἐγχειρίδιον γραμματικῆς*, 2. Jegyzetek Demostheneshez. *σημειώσεις εἰς τὸν Δημοσθένην.*

Vele együtt s halála után is fia, Theodóz, tanárkodék sokáig az akadémiában; s ő volt az, a ki Crusiusnak küldte az anyagot *Turcograecia* című munkája számára.

Kabilás Simon, a ki kedvvel tanulmányozta Aristoteles

Meteorológiáját és Galén anatómiáját, 1577-től 1588-ig tanított az akadémiában. Görög népnyelvre fordította Aesop meséit s Isokrates beszédeit.

Korydallevs Theophil, született Athénben, hol mint bölcész nagy hírt szerzett magának. Onnan kapott meghívást a konstantinápolyi akadémiába. Később visszament Athénbe, hol 1646-ban végezte be életét. Ő általa lett a patriarchai tanoda valósággal a bölcészlet és irodalom akadémiája. Munkáihoz tartoznak ezek: 1. Magyarázatok és kérdések Aristoteles egész logikájához, *εἰς ἅπασαν τὴν λογικὴν τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματα καὶ ζητήματα* (Velence. 1729); 2. Levélminták. *Περὶ ἐπιστολικῶν τύπων*. (London. 1624, s azóta több velencei kiadás). Ez két századon keresztül szolgált szabályul a levélírásban. 3. Több kéziratát Aristotelesről Kelet könyvtáraiban látta Gedeón.

Maurokordátos Sándor, a későbbi nagy államférfiú, szintén volt az akadémiának igazgatója. 1698-ban II. Mustapha kinevezte őt titkos tanácsosának (*ἐξ ἀπορρήτων*) s 1699-ben őt hatalmazta föl a karloviczi béke aláírására. Leveleit kiadta 1879-ben Livadás e cím alatt: *Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων*. (Triest.) — Írt magyarázatot Aristoteles munkájához a származásról és enyészetről. *Ἑρμηνεία εἰς τὰ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τοῦ Ἀριστοτέλους*; — Rhetorikát kérdésekben és feleletekben. *Τέχνη ρητορικὴ κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν*.*)

Az akadémiai tanárságban következett utána Sebastos Trapezuntból. Írt magyarázatokat Aristoteles Metaphysikájához s Isokratesnek Demonikos és Nikokleshez intézett beszédeihez és Apollonios Dyskolos nyelvtanához. E munkái azonban csak kéziratban léteznek.

A XVIII. századig a bölcészlet, mathematika, természettudományok, nyelvészet, irodalom, hit- és orvostan voltak az akadémia tárgyai. De az exact tudományok számára már a XVII. század végén olyan intézetet hoztak be az akadémiába, mely a mai egyetemi seminariumokhoz hasonlít. Minden szombaton t. i. földványokat tűzött ki a tanár, melyeket a tanulóknak kellett megoldaniok s ezek fölött egymással vitatkozniok. Azonkívül a

*) Lásd czikkemet az Egyetemes Philologiai Közlönyben. 1879. 571. és köv. l.

tanulók kötelesek voltak évenként az akadémia alapítóinak s fön-
tartóinak tiszteletére beszédet írni.

A XVIII. században elhíresült mint akadémiai tanár Diaman-
tis, a ki egyebek között epigrammákat is írt. Ezeket kiadta Pikkolos
Miklós *Supplément à l' Anthologie grecque* című munkájában.
(Páris. 1853.)

Mános Jakabról azt írta Kantemir (*Histoire de l' empire
Othoman.*) hogy kitűnő nyelvész volt, ki őt (Kantemirt) konstanti-
nápolyi tartózkodása alatt a bölcészetben oktatta.

Dorotheos Lesbosból szintén nagy hírű tanára volt az akadé-
miának. Kéziratban vannak meg a többi közt a következő munkái
is: 1. Bevezetés a logikába; 2. Kételyek a földnek forgásáról a
pythagoreusok és Kopernikus szerint; 3. Aristoteles és Demokrit
elveiről 4. A rovarokról, hogy nem keletkeznek az újabb írók sze-
rint ondóbból, hanem Aristoteles szerint rothadásból. *Περὶ ἐντόμων,
ὅτι οὐκ ἐκ σπέρματος κατὰ τοὺς νεωτέρους, ἀλλ' ἐκ σήψεως κατὰ τὸν
φιλόσοφον.*

1727-ben az egyházi zene számára is voltak tanárok az aka-
demiában.

Bulgaris Eugenios, Korfúból; született 1716-ban. 1742-ben
tanoda-igazgató lett Janninában, hol Locke, Leibnitz és Wolf
bölcészeti rendszereit adta elő. 1753-ban a patriarcha meghívá-
sára átvette az Áthos-hegyi akadémia igazgatását, 1761-ben pedig
tanár lett a konstantinápolyi akadémiában. 1775-ben érseknek
nevezték ki Oroszországban, hol 1806-ban kilenczven éves korá-
ban meghalt. Munkái közül a legnevezetesebbek ezek: 1. Logika
régiekből és újabbakból összeállítva. *Ἡ λογικὴ ἐκ παλαιῶν τε καὶ
νεωτέρων συνερανισθεῖσα.* (Lipce 1756.) 2. A bölcészek vélemé-
nyei *Τὰ ἀρεσκοντα τοῖς φιλοσόφοις* (Bécs. 1805). 3. Görögre fordí-
totta Virgil Georgikáit (Sz. Pétervár. 1786), Virgil Aeneisét (U. o.
1791—1792).

A XIX. században öt igazgató után Kumás Konstantint hívták
meg 1814-ben az akadémia igazgatására, melyről azonban már egy
év múlva lemondott. 1836-ban Triestben halt meg. Munkái közül
említésre méltók: 1. Wieland Agathonjának és az Abderiták törté-
netének görög fordítása; 2. Az emberi tettek története *Ἱστορία τῶν
ἀνθρωπίνων πράξεων*, 12 kötetben.

A patriarchai akadémia igazgatóinak sorát 1830-ig bezárja

Logádis Miklós, a ki párhuzamot írt a bölcsészet és kereszténység között *Παράλληλον φιλοσοφίας καὶ Χριστιανισμοῦ*. (Konstantinápoly. 1830.)

1454-től 1830-ig 44 igazgatója volt az akadémiának, kiknek mindegyikéről életrajzi adatokat közöl Gedeón. 1831-től 1883-ig pedig 14 igazgatónak csak a neveit sorolja elő.

Mind ezek az igazgatók egyszersmind tanárok is voltak. Ellenben azok közül, kik csupán csak tanárkodtak, huszonhatot említ Gedeón.

A tanítással foglalkozók fizetései különféle időkben különböztek. 1748-ban a bölcsészeti tárgyak tanárai kaptak évenként 500 régi garast, vagyis körülbelül 500 frtot, a nyelvtanárok 250 frtot; ez utóbbi fizetést azonban négy év múlva 400 frtra emelték. 1769-ben a bölcsészeti tanára kapott 1000, a nyelvészeti pedig 600 frtot. 1778 óta Sergios Makraeos fizetése volt 1250 forint, Selymbriai Arseniosé 750 frt, s később 1000 frt. 1785 óta Kyprosi Photios kapott 2000 frtot, s ugyanennyit az Aenosból való Máté, Makários pedig 2700 frtot. Azonkívül az akadémia 10—12 növényedéke is kapott évenként 100—200 frtnyi segélyt. *)

Ezt az egész költséget pedig az akadémia az érsekek s püspökök évi járulékaiból s világi jötevők alapítványaiból fedezte.

A papi állású tanárok idővel püspökök és érsekek, a világiak pedig magas rangú hivatalnokok lettek.

Az akadémiában főszólyt fektettek a hittanra s a bölcsészeti tantárgyakra, melyekhez az ó-kori hellén költészek és prózairók is tartoztak. De a matematikai tárgyakat sem hanyagolták el s Euklid elemeit vették alapul. A matematikai tanfolyam három évig tartott. Ugyanennyi ideig tanulták ott az aristotelesi bölcsészetszetet. Ellenben a többi görög írónak szentelt tanfolyam öt évből állt.

25. Ugyan ez a Gedeón Manuel kiadta 1848-ban a patriarchai ház és templom évkönyveit. *Χρονικά τοῦ πατριαρχικοῦ οἴκου καὶ ναοῦ*. 'Εν Κωνσταντινουπόλει. (8-adrét. 208 l. Ára 3 franc 12 cent.)

A patriarchák névsorából kitűnik, hogy András apostol

---

*) A garas (törökül *gers*, *gurus*, *grus*) másképp *piaster*, melynek értéke idővel annyira csökkent, hogy ma csak tíz krajczárt ér.

Byzanczban tanítván a keresztény hitet, Stachyst nevezte ki ottani püspöknek s házat és templomot építtetett a számára Argyropolisban (a mai Fantuki), mely az isten anyjának volt szentelve. Itt voltak eltemetve Byzancz első püspökei u. m. Stachys, Onésimos, I. Polykarp, Plutarch, Sedekión, Diogenes vagy Diomenes, Eleuthérios, Félix és II. Polykarp.

Minthogy a keresztények száma mindinkább szaporodott, Athenogenes vagy Athenodoros püspök a III-ik században Kr. u. egy második templomot és püspöki házat építtetett, melyet később Nagy-Konstantin keresztalakban megnagyobbíttatott.

A harmadik püspöki lakot és templomot a dúsgazdag Pertinax emeltette Galatában szent Irén tiszteletére s ez *patriarchion*-nak neveztetett.

Ez a három templom külvárosokban volt elhelyezve. Ezért Dometian vagy Dometios püspök a III-ik század végén magában Byzancz városában építtetett püspöki lakot és templomot, s ezt szent Eaphemiának szentelte. Midőn azonban az isten bölcseségének (*Θεοῦ Σοφίας*) nagy temploma s mellette a püspöki lak felépült, akkor az lett a patriarchai templom, a nagy egyház (*μεγάλη ἐκκλησία*) vagy Szent Sophia.

A patriarcha házával, melynek neve volt *ἐπισκοπεῖον* (püspöki lak), *ιερόν ἀνάκτορον* (szent palota), *ιερόν ἀρχεῖον* (szent levéltár), egy könyvtári épület is volt összekötve, melyet Tamás patriarcha 707 és 710 között emeltetett. Ez azonban 790-ben leégett s ekkor a többi között a lángok martalékául estek Aranyszáju sz. János munkái is. De a könyvtár nem sokára Theophil császár alatt ismét felépült.

A patriarcha palotájában voltak nagy termek (*τρίκλινοι*), melyekben zsinatokat tartottak, a patriarchai hivatalnokok dolgoztak, s az orthodox keresztények viszályait kiegyenlítették.

A legnagyobb terem volt a *Θωμάτης τρίκλινος* (Tamás terme), melyet ugyan egy időben a könyvtárral építtetett Tamás patriarcha. De ez is újra fölépíttetett, mert 1092-ben a Tamás-teremben tartott zsinatról tétetik említés.

Az öt tricklinen kívül voltak még más hivatalos helyiségek is a patriarcha palotájában, melyekben az egyházi jószágok igazgatója (*μέγας οικονόμος*), a jövedelmek főnöke (*μέγας σακελλά-*

ρος),*) az egyházi edények főfelügyelője (μέγας σχενοφύλαξ), az okmánytár főre μέγας χαρτοφύλαξ), és a főügyész (πρωτεύχιος) dolgoztak. E helyiségek neve volt σέχρετα. Ezt a szót Ducange *tribunalia juridica*-val fordította, mintha ott mindig csak pörök tárgyaltak volna. Gedeón azt véli, hogy a σέχρετα szertartási és gyülekezeti termek is voltak.

Az e helyiségekben dolgozó főhivatalnokok teendőit részletesen írja le Gedeón. Az ezek alatt álló közegek száma 200-at tett ki.

Konstantinápoly bevétele után a 12 apostol temploma volt két évig a patriarcha temploma és lakhelye; onnan átköltözött a patriarcha az isten anyja templomába (ναὸς τῆς Παμμακαρίστου), hol 131 évig maradt. Ekkor lett a patriarcha temploma és székhelye az oláh fejedelmek palotája 1597-ig Ebben az évben ismét átköltözött szent Dömötör templomába a Fakapunál (ναὸς τοῦ ἁγίου Δημητρίου ἐν Ξυλοπόρτῃ). Végre 1600 óta a patriarchatushoz tartozó összes épületek a Fanárban vannak, szent György templomával. Ezt megnagyobbította 1614-ben II. Timotheos patriarcha.

1720-ban leégvén e templom és a patriarchai épület, II. Jeremiás patriarcha nagyobb mérvben építtette föl. 1738-ban ismét a lángok martaléka lett a patriarcha háza, melyet V. Gergely patriarcha 1797-ben úgy építtetett föl, a mint még ma is látható.

1627 óta a patriarchatusnak saját könyvnyomdája is van.

A függelékben mondja Gedeón, hogy 1585-ben 55 görög kézírata volt a patriarchai könyvtárnak, s hivatkozik két bizonyító munkára. Az egyik: *Supplementum Epitomes bibliothecae Gesnerianae* Du Verdier Antaltól (Lyon); a másik: *De antiquitatibus et libris manuscriptis Constantinopolitanis* Fœrster Rikárdtól (Rostock 1877), a ki azonban csak 51 kéziratot jegyzett föl. De ezek közül csak 3 világi tartalmu; u. m. Kedrenos György időrendes története a világ teremtetésétől kezdve; — Choniates Niketas története; — Magyarázat Euklideshez; — Damaskusi János Logikája; — Vazul, Konstantin és Leo császárok törvénykönyve; — Seth magis-

*) A σάξος-tól (erszény, zacskó), melynek kicsinyítője σακχιον és σάχιον.

ter időrendes története a világ teremtésétől kezdve Dukas Konstantinig; — Nagy könyv az orvostanról; — Nagy Justinian Lexikonja; — Taktika; — Hermogenes; — Barinos Favorinos szótára betűrendben; — Homér Iliása; — Suidas Lexikonja.

Ugyanebben a függelékben elősorolja Gedeón mind ama férfiak neveit, kik 1500-tól 1880-ig a patriarchatusban világi méltóságokat viseltek.

Munkája adatait Gedeón a patriarchatusban őrzött kéziratokból s régi és újabb könyvekből merítette. Ilyenek: *Bandurii Imperium Orientale*; — *Leunclavii Jus Graeco-romanum*; — Migne Patrologiája: — *Cave: Scriptorum ecclesiasticorum historia litteraria*; — Zonaras története; — Choniátés Niketas; — *Νικηφόρος Κάλλιστος ὁ Ξανθόπουλος ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*; Muralt: *Essai de Chronographie byzantine*; — Theophanes Chronographiája; — *Ῥάλλη καὶ Ποτλὺ Σύνταγμα ἱερῶν κανόνων*; — *Du Cange: Constantinopolis christiana*; — *Miklosich et Müller: Acta patriarchatus Constantinopolitani*; — *Ugganezek-től: Acta et diplomata res graecas italicasque illustrantia*; — Sozomenos, Sokrates egyházi története; — *Χρόσανθος Νοταρᾶς* jeruzsálemi patriarcha munkája a patriarchai méltóságokról és hivatalakról neveik magyarázatával e czím alatt: *Συνταγματικὸν περὶ τῶν ὁφεικίων, κληρικῶν καὶ ἀρχοντικῶν τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας ἐκκλησίας καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν* stb. Kiadta Metrophanes 1715-ben; Crusius *Turcogræciája*; — Skarlatos Byzantios: *Κωνσταντινούπολις*; — Monembasiai Dorotheos *Chronographia*; — Sáthas: *Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη*; — Papadópulos: *Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν τῶν μεταγενεστέρων πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως*; — Meletios: *ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία*; stb.

Innen látszik, hogy Gedeón nagyon lelkiösmeretesen írta meg a munkáját.

26. *Lampros Spyridon* kiadta *Történelmi Tanulmányait* (*Ἱστορικὰ μελετήματα*) Athénben 1884., melyekben tizenegy különféle tárgyat ad elő. Az első tárgy Görögországnak történelemelőtti korszaka. 1836-ban találtak Attikában Pikermi mellett nem messze Pentelikon hegyétől megkövesült állati csontokat, melyek az atheni természetrajzi múzeumban láthatók s Gaudry munkájában *Animaux Fossiles et géologie de l' Attique* vannak leírva. A kihalt állatok voltak fölismerhetők; a többi között: a pentelikoni félmajom (meso-

pthecus Pentelici); — a legnagyobb kérődző állat, melynek neve *helladotherium* (hellasi vadállat); két fajta a *mastodon*-nak; — az óriási fogtalan *amylotherium*; de elefánt- és embercsontokat nem találtak ebből a vízözön előtti korból. A geológiai kutatások tehát nem bizonyítják azt, hogy Görögországban valaha troglodyták (barlanglakók) éltek volna. De régi görög írók helyei látszanak ezt bizonyítani. Így az Odysseában (IX, 113—114) olvassuk a kyklopokról, hogy magas hegyek csúcsain boltíves *barlangokban laknak*.

Aeschylus Prometheusában (450—453. v.) ezt mondja Prometheus az emberekről: Sem a napnak kitett téglaházakat, sem úcszművészetet nem ismerének, hanem *föld alatt lakozának*, mint fürgé hangyák barlangoknak verőfény nélküli zugaiban.

1836 óta kőből készített fegyvereket és szereket is találtak Attikában oly mennyiségben, hogy 1867-ben már négy ilyenmű gyűjteményt lehetett látni.

A második czikkben tárgyalja a régi hellének érintkezéseit Phoeniciával. A 3-ikban leírja a plateai győzelemre következő nap eseményeit. A 4-ikben foglalkozik Ctesias indiai történetének töredékeivel. Az 5-ikben ír Dexippusról és Athén bevételéről a herulok által. A 6-ikban közli a Monembasia alapításáról szóló krónikát. A 7-ikben leírja Konstantinápolyinak második ostromát az arabok által, stb.

27. Ugyanez a Lampros kiadja *Hellas történetét képekkel a legrégibb időkől Otto királyságáig*, melyből az 1-ső kötet jelent meg. *Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος μετ' εἰκόνων ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς βασιλείας Ὀθωνος*. Athén 1886. Az egész munka három vastag kötetből fog állni, mintegy 550 fametszettel, rajzzal s térképpel. Ő átkutatta ugyan a legújabb forrásokat is, de sohasem fitogtatja tudományát, megemlékezve, hogy a nagy sokaság számára ír.

Kineveztetvén az athéni egyetemen a világtörténet rendes tanárának, szép székfoglaló beszédet tartott 1887. évi március 18-án (szerintünk 30-án), mely nyomtatásban is megjelent. *Συγροῦντος Λομπροῦ λόγος εἰσιτήριος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς γενικῆς ἱστορίας*. (Athén, 1887. 23 l.) Ebből kiemelem a következőket: Volt idő, midőn a történelem csak háborúkat, lázadásokat, a királyok sorozatát, szerződéseket s a legfőbb politikai eseményeket beszélt el. Az ilyen történelem nem volt egyéb, mint az országok patholo-

giája. Ma azonban hasonló érdekekkel kutatjuk a nemzetek életének összes nyilvánulásait. A köz- és magánélet, a művészet és irodalom, a vallás és tudomány, a kereskedelem s polgári törvények egyaránt érdeklik a történészt. Azért ma a történelmet a népek physiologiájának nevezhetjük.

28. *Kazázisz* Miklós írt a hellén szellemről a történetben *Τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ἱστορίᾳ*. Athén. 1884.

29. *Koppótas Angelos* írt előszót a történet bölcsészetéhez. *) Ő nem *ἱστορία*-t, hanem *ἱστορία*-t ír, mert szerinte *ἱστωρ*-tól és *ἴσχυς*-tól (dórilag *ἴσχυς*) származik, mely az *οἶδα*-nak némely alakjaiban fordul elő. Az *ἴσχυς* (*ἴσχυς*) ismét *ἴσος*-tól jön, melytől az *ισάζω* is származik, melyet a népnyelv betűáttétel által *σιάζω*-nak mond s melynek eredeti jelentménye *egyenlítek*, tárgyképzési jelentése pedig *készíték*. Az *ἴσος*-t pedig a népnyelv *ἴσιος*-nak mondja, a mi annyi mint *egyenesen húzott, egyenesen feszített*, átvitt értelemben pedig *egyhangu*, melyből a *hasonló* és *igaz* keletkezik. Az *ἱστορία* tehát a mondottaknak a történetekkel való egyenlőségét jelenti. Igaz ugyan, hogy *ἱστωρ*, nem pedig *ἴστωρ* a homéri költeményekben is fordul elő; de hogy *ἴσος*-szal volna rokonságban, az nagy kérdés. S még az is gondolkodóba ejt hogy miként jutott a *t* az *ἱστορία*-ba, ha ez *ἴσχυς*-tól származik.

De abban igaza van Kappótasnak, hogy a történelemben tudatlan politikus az oroszlánbőrbe öltözött számárhoz hasonlít. *Πολιτικὸς ἀνιστορητὸς ὁμοιάζει πρὸς ὄνον ἐνδεσδυμένον λεοντῇν.*

Az *ἄνθρωπος* szó származásával is foglalkozik. Afrikában, úgy mond, van egy ökörfaju állat, melynek neve *κατώβλεψ*, mivel mindig a földre néz. Minthogy tehát az összes állatok közül egyedül az ember néz fölfelé, *ἀνώβλεψ*-nek kellene őt nevezni. S épen ezt jelenti az *ἄνθρωπος* szó, mely három szóból van összetéve, u. m.: *ἄνω βλεψεν*-*ὥψ*. Ez mindenesetre valószínűbb, mint Curtius György véleménye, a ki *ἀνὴρ ὥψ*-ből származtatja az *ἄνθρωπος*-t. Helyesebb volna azonban az *ἀνδρὸς ὥψ* (gen. *ωπός*)-tól származtatni, a mint ezt a *Πανδώρα* 21-ik kötetének 286-ik lapján (Athén 1871) már Lampryllos Kyriakos tette, ki ott az *ember*-nek különféle nyelvekben előforduló elnevezéséről nagyon érdekesen érteke-

*) *Προλεγόμενα εἰς τὴν φιλοσοφίαν τῆς ἱστορίας*. Tripolis, 1885.

zett. Ezt az értekezést Curtius György nem ismerte, mert nem méltatta figyelmére a mai görögök nyelvészeti irodalmát.

A törökök, mondja tovább, *arnautáknak* nevezik az albánokat, mi az *argonautákra* s ezek által a thessaliai *pelasgokra* emlékeztet. Ezeknél pedig a *Σχοπάδαι* képezték az uralkodó családot, melynek őse volt *Σόπας*; s innen keletkezett az albánok nemzeti neve *Szkyp*.

30. *Paparrigópulos*, athéni egyetemi tanár, másodszor adta ki a *hellén nemzet történetét* öt kötetben. *Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους*. A legrégibb időktől a jelenkorig. (Athén. 1885. és 1886.)

A hellenismus fogalmát s fejlődését ő is ő tárgyalja az ötödik kötetben *) melyből a következőket emelem ki.

A keresztény egyház a IV. században fordult el a *hellén* nevezettől, és kereszténynyé alakította át a pogány hellenismust; ez pedig a keresztény egyház által magának tulajdonította a konstantinápolyi monarchia alapítását. Azért nem kell csodálkozni, hogy ez a nemzet, habár görögül beszélt, habár hellén oktatásban nevelkedett föl s habár különféle hellén emlékek s hagyományok ölében élt, még sem akart új, hatalmas szövetségesétől elszakadni s tovább uralkodék a Keleten *római* nevezete alatt, fölállozva saját nevét a lényegnek. De mihelyt a bálványimádás megszűntével az egyháznak semmi oka sem volt többé a hellenismus ellen harczolni, akkor a nemzet lassankint újra fölvette a *hellén* nevet. *Lassankint* mondom; mert találkoztak még mindig írók a XVIII-ik századig. kik a helléneket *rómaiaknak* nevezték. De a törökök a *rómaiak* alatt nem csak a görögöket, hanem az alájok került összes keresztényeket is értették.

Midőn Konstantinápoly lett a byzanti birodalom fővárosa, fokonként szaporodó lakosai hellének és hellénül beszélő idegenek voltak. Az összes papok hellén nyelven tartottak a néphez szent beszédeket. Az oda tóduló keresztény és pogány tudósok mind hellének voltak. Az irodalom, a tudomány, a művészet, az egész szellemi élet görög volt. Majdnem az összes polgári és katonai tisztviselők hellének valának részint Hellasból, részint Ázsia és Afrikából. Konstantinápoly tehát épen olyan hellén város volt, mint azelőtt Nagy Sándor utódai alatt Alexandria Egyiptomban,

---

*) *Ἐπίλογος τῆς ἱστορίας τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους.*

Antiochia Syriában, Nikomedia Bithyniában. E városok csak annyiban különböztek Konstantinápolytól, hogy ők terjesztették a hellenismust a vidékre, Konstantinápolyba pedig a vidékről özönlött a hellenismus s innen gyakorolta befolyását a birodalomnak egész jellemére.

A VII. században Kr. u. az összes törvények, rendeletek, hivatalos okmányok csak görög nyelven voltak szerkesztve. A hadi tesületek s a közigazgatási alosztályok a *θέματα* nevet kapták. A pénzeket kiszorították a görög feliratok a latinokat. A latin hadi műszók helyett görögöket hoztak be; például *longini* helyett *Χιλιάρχοι*, — *comites* (κόμητες) helyett *στρατηγοί*.

31. *Lampros* Pál, Chios uralkodóinak középkori érmeit írta le *) Ő vagyonos levén, nyugodtan foglalkozik évek óta kedvencz tárgyával, az éremtannal. Eddig mintegy húsz érmészeti könyvet írt, ide nem értve számos czikkeit, melyek francia, német, olasz folyóiratokban jelentek meg. Könyvéhez 11 tábla van csatolva 156 chioszi érem hasonmásával.

32. *Tzivanópulos* írt általános történetet. *Γενική ιστορία* (Athén. 1886.)

33. *Baphidis* kiadott egyházi történetet. *Εκκλησιαστική Ιστορία*. 1886.

34. *Politis* fordította Falke Hellasát e czím alatt: *Φαλξε-Πολίτου Έλλάς. Βίος των αρχαίων Έλλήνων*. 300 képpel. Ára a 25 ívből álló munkának 50 drachma. (Athén. 1886.)

35. *Typaldos* I. A. leírta a marathóni csatát. *Η εν Μαραθῶν μάχη*. (Athén. 1886). Idézzvén különféle utazók véleményét a marathoni síkság fekvéséről, azt saját mérései szerint határozza meg.

36. *Paspátis* kiadta a régi Byzancz leírását. Nemcsak az épületeket s ünnepélyeket írja le, hanem sok helyrajzi kételyt is távolít el. Jól jegyzi meg, hogy a byzanti írók legtöbbjei említést tévén helyekről s épületekről, nem írták le részletesen, mivel föltették, hogy kortársaik úgy is ösmerik azokat. Már pedig ezek a helyek és épületek nem kis részét képezik a byzanti történetnek. Azt is jól mondja Paspátis, hogy némely írók Byzancznak csak árnyoldalait emelték ki, fényoldalairól pedig mélyen hallgattak. Ilyenek az első byzanti császárok igazságszerető törvényei, — a vakbuzgó arabok

*) *Μεσαιωνικά νομίσματα των Αυραστών της Νιου*. Athén, 1886.

elleni szerencsés csatájok a VIII. század elején, mely ha rosszul üt ki, egész Európát muzulmanná tehetné volna, — nagyszámu irodalmi munkák, melyekből az európai s egyéb népek középkori életét ismerjük meg, — csodálatra méltó vízépítészeti művek, — a keresztény vallás leghellénebb alakulása, — az Agia Sophia, az Istennek e legnagyobb szerűbb lakhelye. Mind ezek nem bírják a byzantinok rágalmozóinak száját bedugni.

37. *Dimütza*: Alexandria története alapításától kezdve az arabok által lett meghódításaig. *Ἱστορία τῆς Ἀλεξανδρίας ἀπὸ τῆς χτίσεως μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων κατακτήσεως αὐτῆς.* (Athén. 1885.)

38. *Palamas*: Egyházi történet. *Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία.* Konstantinápoly, 1886.

III. Földrajz és statisztika.

39. *Lazaridis* fordította Villedart *Japánnak történeti leírását.* *Ἱστορικὴ περιγραφὴ τῆς Ἰαπωνίας* (Konstantinápoly. 1883). Rajzokkal.

40. *Makaros* kiadta Tomson munkájának: *A mennyei birodalom vagy a khinaiai és indokhinaiai* fordítását. *Τὸ οὐράνιον κράτος ἔσται οἱ Σῖναι καὶ οἱ Ἰνδοσίναι.* (Konstantinápoly. 1884.)

41. *Kyphiótis* János leírta Konstantinápolyt és külvárosait. *Κωνσταντινούπολις μετὰ τῶν προαστείων αὐτῆς.* (Athén 1884.)

42. *Pános Kontogeorgis* közrebocsátotta értekezését a régi Tomi helyéről. *Περὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς πόλεως Τόμης.* (Braila. 1884.). Ovidius száműzetésének ezt a helyét többen kísérelték már meghatározni, Strabo (VII, 6) mezővárosnak nevezi, de Caracalla császár alatt már mint Scythia fővárosát találjuk. Szerzőnk szerint Tomi ama nagy helyen feküdt, mely magában foglalja ma az Anadolki és Palási falvakat s északnyugotra terjed el a Kamarás falván tul.

43. *Pervánoglos* János angolból fordította Smith Ágnes tekinteteit a hellén életre és helyrajzra. *Ἀγνὴς Σμίθ βλέμματα ἐπὶ τοῦ ἑλληνικοῦ βίου καὶ τῆς ἑλληνικῆς τοπογραφίας.* (Lipcese. 1885.) A többi között van benne egy fejezet a görög nyelvről, jellemről és vendégszeretetről.

44. *Bikélas* Dömötör leírta az utazását *Nikopolisból Olym-*

piába. *Απὸ Νικοπόλεως εἰς Ὀλυμπίαν*. Megjelent francziául is: *De Nicopolis à Olympia* (Paris, Ollendorf; 1885.)

45. *Schinas Miklós*, őrnagy a mérnöki karban, írt két útinaplót; egyet Macedoniáról, a másikat a határszabályzó vonalról.¹⁾

46. *Zographákis* leírta Hermúpolist (Syrát) kereskedelmi, ipari és hajózási tekintetben. S a könyv jövedelmét a földrengés által megkárosult peloponnesusi lakosok fölsegélyezésére szánta. Munkájához előszót írt Gabrielidis, az *Akrópolis* szerkesztője. *Περὶ Ἑρμουπόλεως ὅπου ἐμπορικὴν, βιομηχανικὴν καὶ ναυτιλιακὴν ἔπουν*. (Athén, 1886.)

47. *Phrankúdis* Eurybiádis írta Kyprus helyrajzának s általános történetének kézikönyvét. *Ἑγχειρίδιον χωρογραφίας καὶ γενικῆς ἱστορίας τῆς Κύπρου*. (Alexandria. 1886.) Idegenek s főleg angolok már sokat írtak Kyprusról, de többnyire tévesen. Ellenben Phrankúdis, mint született cyprusi, szabatos s hitelreméltó író.

48. *Miliarákis* Antal, megírta Argolis és Korinthia megye új és régi politikai földrajzát.²⁾ Ő 1884. és 1885-ben beutazván az általa leírt helyeket, saját tapasztalása alapján szerkesztette munkáját. Azt mondja, hogy az európai írók többnyire csak a régi Hellas földrajzával foglalkoznak s ha némelykor a mai Hellas földrajzáról is írnak, majdnem mindig botlanak.

1884-ben kiadta a kykládok leírását.³⁾

49. *Sakellários* Anasztáz kiadott *földrajzi Atlaszt* földrajzi és statisztikai jegyzetekkel.³⁾ A görögországi térképen meg vannak jelölve az országutakon kívül a vasuti vonalak is, melyek hossza 520 kilométer, de 1887-ben már 109 kilométerrel nagyobb lesz. A statisztikai jegyzetek szerint van Görögországnak egy millió 948,174 lakosa, 21 elsőrangú és 10 másodrangú torpillája, 3164 vitorlás és 60 gőzhajója, 455 millió 661,192 drachma adóssága, sat. A többi államokról is részletesek a statisztikai adatok.

¹⁾ *Νικολάου Σχινᾶ Ὀδοπορικὸν Μακεδονίας, és Ὀδοπορικὸν τῆς νέας ὁροθετικῆς γραμμῆς*. Athén. 1886.

²⁾ *Γεωγραφία πολιτικὴ νέα καὶ ἀρχαία τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας μετὰ γεωγραφικοῦ πλάνου τοῦ νομοῦ*. Athén. 1886.

³⁾ *Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων*. Athén.

⁴⁾ *Ἀτλας γεωγραφικὸς μετὰ γεωγραφικῶν καὶ στατιστικῶν σημειώσεων*. Athén. 1886.

50. Kapralos irt «*Föl a hegyekre ; utazási jegyzetek*» című munkát. *Κ. Α. Καπράλου Ἀνὰ τὰ ὄρη, ὁδοιπορικαὶ σημειώσεις.* Athén. 1886. Munkájában olvassuk, hogy 1885-ben az Athén és Marathon között fekvő Kropiában tűz támadván, negyvenezer fenyőfát hamvasztott el.

51. *Γεδεὼν Μάνουελ*, a kiről, mint történetíróról, főlebb szoltam, irt Athos hegyéről. *Ὁ Ἄθως.* Konstantinápoly, 1885.

IV. Bölcsészet.

52. *Moschákis Ignác* értekezése a szabad akaratról. *Ἡ ἐλευθέρα θέλησις.* (Athén, 1884.)

53. *Valettas János* francziából fordította *Eichthal Gusztáv*, munkáját *Socrates* istentanáról s gondviselési nézetéről s függetlenül csatolta *Xenophon* Emlékezetességeinek ama helyeit, melyek a munka tökéletesebb fölfogását elősegítik. *Ὁ Σωκράτης καὶ τὰ κατ' ἡμᾶς. Θεολογία τοῦ Σωκράτους. Τὸ περὶ προνοίας δόγμα. Πραγματεία γαλλιστὶ συγγραφεῖσα ὑπὸ Γουσταύου ὁ Εἰχθάλ. Ἐξελληνισθεῖσα δὲ μετὰ προσθήκης ἐν παραρτήματι τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Ξενοφῶντος. Ἐπὶ Ἰωάννου Ν. Βαλέττα.* (Lipce. 1884.) E munkában ki van mutatva a nagy hasonlatosság a vallási válság között *Sokrates* idejében és a jelenkorban, és az isteni gondviselésről szóló tan, melyet *Sokrates* a tudományos skepticismus s a sokféle babona ellenében hirdetett. A fordító előadja a bevezetésben *Sokrates* egész bölcsészetét és *Sokrates* arczképét a Louvre-ben megöröztött márvány mellszobra után.

54. A görög bölcsészet történetét *Zellertől* kivonatilag görögre fordította *Evangelidis Margaritis*, kiadta pedig saját költségén *Nikodém*, jeruzsalemi patriarcha.*) *Evangelidis* azelőtt *Zeller* hallgatója levén, legjobban fogta föl az ő munkáját. Nagyon czélszerűen cselekedett, hogy munkája végéhez két átnézetet is csatolt. Az egyik adja a bölcsészek időrendét; a másokban megtalálja az olvasó a bölcsészeti értelembatározásokat s minden fogalomnak a történetét.

---

*) *Σύνοψις τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Μαργαρίτου Ἐγγελίδου. Ἐκδίδεται φιλοτίμῳ δαπάνῃ τῆς Α. Μ. τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Κυρίων Νικοδήμου.* Athén 1886.

55. Ugyan ő írta előbb az ismeret elméletének a történetét *Ιστορία τῆς θεωρίας τῆς γνώσεως*. Athén. 1885.

56. Skaltzúnis János írt tanulmányt a vallásról és tudományról.*) Célja az uralkodó vallástalanságot a tudomány fegyverével legyőzni. Ő nem támaszkodik valamely positiv vallásra, s nem hivatkozik dogmákra, hanem a materialismus hirdetőit a vallásos érzet megmásíthatatlan igazságaival támadja meg, mely érzet mindenütt és mindenkor nyilatkozik.

V. Theologia.

57. *Kalogerás* Nicephor, leköszönt patراسi érsek, a hellén trónörökös volt tanítója, az atheni egyetem tiszteleti tanára kiadta először egy régi kéziratból Sz. Pál leveleinek magyarázatát Zigabenus Euthymtól. *Εὐθυμίου τοῦ Ζιγαβηνοῦ ἐρμηνεία εἰς τὰς ἰδ' ἐπιστολὰς τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ εἰς τὰς 5' καθολικάς*. νῦν πρῶτον ἐκ παλαιοῦ χειρογράφου ἐκδιδομένη μετὰ προλόγου καὶ σημειώσεων ὑπὸ Νικηφόρου Καλογερά, ἀρχιεπισκόπου πρῶην Πατρῶν, διδυσκάλου τῆς Α. Υ. τοῦ ἐπιθόξου Διαδόχου τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου Κωνσταντίνου, καὶ ἐπιτίμου καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῷ Ἀθύνῃσι πανεπιστημίῳ. Τόμος πρῶτος, περιέχων τὴν ἐρμηνεῖαν τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς, τῶν δύο πρὸς Κορινθίους καὶ τῆς πρὸς Γαλάτας. — Latin czíme is van, u. m.: Euthymii Zigabeni Commentarius in XIV epistolas Sancti Pauli et VII. catholicas, nunc primum ad fidem codicis antiqui cum prologo et animadversionibus edidit Nicephorus Calogeras, olim archiepiscopus Patrensis, magister serenissimi principis hellenici Constantini et universitatis Athenarum professor honorarius theologiae. Tomus prior, complectens praefationem et interpretationem epistolae ad Romanos I. et II. ad Corinthios et ad Galatas. (Athén. 1887.)

58. Ugyan ez a szerző kiadta 1883-ban a *Lelkipásztorságot*. *Ποιμαντική*.

59. *Kalliphron* kiadta a püspöki és egyházi szónokok beszédeinek gyűjteményét 1861-től 1886-ig. *Συλλογὴ ἐκκλησιαστικῶν λόγων ἐκφωνηθέντων ὑπὸ ἱεραρχῶν καὶ ἱεροκυρίων τῆς ὀρθοδόξου*

---

*) *Θρησκεία καὶ ἐπιστήμη*. Μελίτη. Triest. 1884.

ἀνατολικῆς ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ αὐξά — αὐπς'. (Négy kötet. Konstantinápoly, 1886.)

VI. Nevelészet.

60. *Bióni* György beszéde az athéni oktatási társaság 50-ik évfordulóján, a társaság jegyzőkönyvében. *Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθηναῖς φιλεκαπαιδευτικῆς ἐταιρίας. Λόγος ἐκφωνηθῆς ἐν τῇ ἐορτῇ τῆς πεντηχονταετηρίδος.* (Athén. 1886.)

VII. Jogtudomány.

61. *Mompherratos* Antal, ügyvéd, írt egy értekezést a házasság előtti ajándékról a római s különösen a byzanti jog szerint. *Πραγματεία περὶ προγαμιαίας δωρεᾶς κατὰ τὸ ρωμαϊκὸν καὶ ἰδίως κατὰ τὸ βυζαντινικὸν δίκαιον.* (Athén. 1884.) A munka két részből áll. Az elsőben (1—109. l.) megbeszéli a szerző a XIX. század előtti francia és német jogászok elméleteit a házasság előtti ajándékról, kik mindannyian azt taníták, hogy a házasság előtti ajándék célja a hozomány biztosítása. Azután szemlét tart a XIX. század német jogászáinak ide vonatkozó értekezései fölött. *Burchardi* szerint a házasság előtti ajándék a vagyonnak egy része, melyet a férj vagy vőlegény vagy e helyett egy harmadik azért ad, hogy, ha a férj meghal s gyermekek maradnak hátra, ama vagyon haszonélvezete a nőt illesse. *Glück* úgy vélekedett, hogy a házasság előtti ajándék lényeges célja az özvegyasszony eltartása. *Francke* szerint az a férj adománya a nő számára, melylyel ez magát férjének tetszés szerinti elválása ellen biztosítja, s melynek eredetét a tartományok szokásjogában kell keresni, melyet a császári rendeletek oltalmukba vettek. *Wärnkönig* szerint pedig onnan keletkezett, hogy a hozományi szerződésekben a nő halálesetére a hozomány egy része a férj számára biztosítva volt. A méltányosság megkívánta tehát, hogy a férj is viszonaajándékot, viszonzozományt nyújtson a nőnek. A hozománynak és a házasság előtti ajándéknak az alapja a házasfelek jogegyenlősége, a célja pedig a megegyezés ezen jogegyenlőség támogatására. *Löhr* elmélete szerint a házasság előtti ajándék a férj részéről a nő számára keletkezett vagyon, melynek úgy, mint a hozománynak köz-

vetetlen célja, a házasság terhein könnyíteni. — Ezeket az elméleteket visszautasítja a szerző (4—24. l.), mivel nem illenek minden korra. Azután előadja a házasság előtti ajándéknak majdnem ezeréves történetét. Az ó-római jog nem ismerte ezt az ajándékot; alapelemeit azonban megtalálja a szerző a jegyesek viszonyos ajándékaiban, akár *arrha*, *sponsalia* vagy *sponsalitia*, akár más volt legyen a nevök. Innen fejlődött ki valószínűleg a házasság előtti ajándék, melyre nézve már Severus, Antoninus, Gordianus, Valerianus, Gallienus, Aurelianus, Diocletianus és Maximianus rendeleteket (*de donationibus ante nuptias vel propter nuptias*) bocsátottak ki, a mint ezt a justinianusi Codexből (V, 3) láthatni. A byzanti birodalomban Nagy Konstantin említi először a házasság előtti ajándékot és pedig a 319-iki és 336-iki törvényében. Legrégibb nyomait azonban a szerző az ó-görög erkölcsökben és szokásokban találja, hivatkozva a homéri költeményekre és Polluxra, hol a férj által az arának adott ajándékok neve *ἐδωα*. De Solon törvénye, melyre szintén hivatkozik, semmit sem bizonyít, mert az csak azt határozza meg, hogy miből állhat a hozomány. (L. Tély: *Corpus iuris attici græce et latine*. 1359. §. és a *Commentarius* hozzá.) Sokkal inkább hivatkozhatott volna Harpocratiorra az *ἀποτιμῆτοι* szó alatt: «Ha a férjhez ment nőnek a rokonnok hozományt adnának, követeljenek a férjtől a hozománynyal egyértékű zálogot, például házat vagy telket». (U. o. 1360. §.) Ezt a szokást nem hagyhatta figyelmen kívül sem a keleti sem a nyugati római birodalom, hanem szabályozásra szoruló tárgynak kellett tekintenie. II. Theodosius előtt a jegyesek viszonyos ajándékainak érvényességéhez tartozott az átadásuk (*traditio*) a házasság előtt. Ezt Theodosius 437-ben eltörölve, azt rendelte, hogy a házasság előtti ajándék ígérete is elégséges. De még fontosabb volt ama rendelete, mely szerint a túlélő fél úgy a házasság előtti ajándékot, mint a hozományt a gyermekek számára tartozott megőrizni. E rendelet vetette meg alapját a szorosabb köteleknek a házasság előtti ajándék és a hozomány között. Később I. Justinus császár megengedte, hogy a házassági ajándékot a házasság tartama alatt is a hozomány teljes értékeig lehessen fölemelni. Justinian császárnak 539-ik évi Novellája pedig rendelte, hogy a házasság előtti ajándék és a hozomány egyértékűek legyenek, mivel ő szem előtt tartá a házasfelek jogegyenlőségét. Azért változtatta e kifejezést *ante*

nuptias donatio erre *propter nuptias donatio*. Leo és Constantinus Copronymus császárok (717—775) rendeletei szerint nem kellett többé egyértékűnek lennie a házasság előtti ajándéknak a hozomány. S a túlélő férj, ha nincsenek gyermekek, nem csak azt kapta vissza, a mivel a házassághoz hozzájárult, hanem még a hozomány negyedrészt is, mint házassági nyereményt (*γαμικὸν κέρδος*). A túlélő asszony pedig az egész hozományon kívül férje hagyatékának negyedrészt is kapta meg. E házassági nyereményre egy új műkifejezés is keletkezett, t. i. *ἐξ ἀπαθρίας χάσος* (gyermektelenségből származó eset). Basilius császár 870 és 878 között új törvénygyűjteményében, melynek neve *Πρόχειρος Νόμος*, megkülönböztette az eljegyzési ajándékokat úgy a felpénztől (*ἀρραβών*, arrha), mint a házasság előtti ajándéktól. A felpénznek csak az volt a célja, hogy a házasság létesüljön. Az eljegyzési ajándékok (*donationes sponsalitiae*) csak a nemes érzület (*ἐλευθεριότης*) kifolyásai voltak. A házasság előtti ajándékot azonosította ugyan a hozomány, de hogy ezzel egyértékű legyen, arról a *Πρόχειρος Νόμος* semmit sem szól.

A *Basilica* című törvények 887-ik évi rendelete szerint, ha az elvált felek közül egyik sem lép új házasságra, a nő visszakapja hozományát, a férj pedig házasság előtti ajándékát. Constantinus Porphyrogenitus azt rendelte a X. században, hogy, ha a férj gyilkosságban marasztaltatik el, a hozomány és a házasság előtti ajándék a nőé legyen; de ha gyermekei vannak, akkor csak a haszonélvőzet illesse. — A *Πρόχειρος Νόμος*-t a XIII. század végén s a XIV. század elején névtelen szerzők bővítették s azóta *Prochiron auctum* név alatt szokták idézni. E szerint a házasság előtti ajándéknak nem szabad nagyobbnak lenni a hozománynál, de kisebb lehet. A *Πρόχειρος Νόμος*-nak egy más bővített kiadása az *Ἐπαναγωγή* nevet viseli; s ez azt rendeli, hogy, ha az ígért hozomány ki nem fizettetik, akkor megszűnik minden igény a házasság előtti ajándékra. Ha pedig a hozománynak csak egy része fizettetik ki, akkor a nő csak arányos részt követelhet a házasság előtti ajándékból. De ha a megkínált hozományt a férj vagy atyja vagy nagyatyja el nem fogadja, akkor a férj elválás esetében meg nem tagadhatja a házasság előtti ajándék kifizetését. — Az utolsó byzanti jogász, Harmenópulos (1320—1380) azt mondja ugyan, hogy az ő korában Basilius, Leo s a későbbi császárok törvényei még érvényesek

voltak, de az ő *Ἐξάβιβλος* című munkájának kedvező fogadtatása s általános használata azt bizonyítja, hogy a föntebbi törvényeknek nem lehetett már nagy gyakorlati értékök. Görögországban a török uralom alatt a szabadságháborúig Harmenópulos munkája szolgált törvénykönyvvül.

Munkájának 2-ik részében (113—218. l.) a szerző számos törvények és rendeletek alapján így határozza meg a házasság előtti ajándékot: ez ama vagyon, melyet a vőlegény vagy a férj vagy egy harmadik vagy az újabb byzanti jog szerint a törvény arra rendel, hogy először a házassági terhek s a hozomány támogatására s másodszor az özvegységre jutott nő házassági nyereségének biztosítékául szolgáljon, különösen ha ilyen házassági nyereség a túlélő férj számára is a hozományból szerződésileg biztosítva van.

62. *Phlogaitis* kiadta Görögország biráskodási törvényeit. *Οἱ δικαστικοὶ νόμοι τῆς Ἑλλάδος*. Az egész munka nyolcz kötetből fog állni. Eddig két kötet jelent meg. (Athén. 1886.)

63. *Angelópulos* írta a közigazgatási jog rendszerét. *Σύστημα διοικητικῶν δικαίων*. (Athén. 1886.)

VIII. Politika.

64. *Mikónios*, jogtudor, olaszból fordította Minghetti munkáját a politikai pártokról s azok befolyásáról az igazságügyre és közigazgatásra. *Τὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ ἡ τούτων ἐπέμβασις εἰς τὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς διοικήσεως*. (Lipcse 1884.)

IX. Nemzetgazdaság.

65. *Sutzos*, az athéni egyetem tanára, második kiadásban bocsátotta közre két kötetben *Γαζδαγάγταν (Πλουτολογία)* című munkáját. Ebben nem csak a gazdagság származását, forgalmáts elosztását magyarázza, hanem a társadalmi tudomány legnehezebb kérdéseivel is foglalkozik s nemzetgazdasági vizsgálatait különösen a mai Hellas pénzügyi s földbirtoki állapotára terjeszti ki. Nagyon szépen adja elő az e tárgyra vonatkozó rendszereket Platótól kezdve a jelenkorig s kemény bírálat alá veszi Görögországnak mai adóztatási módját.

66. *Zappas*, jogtudor, francziából fordította a híres *Garnier* nemzetgazdasági kézikönyvét. *Οικονομολογικὸν ἐγχειρίδιον*. (Bukarest 1887.) Az előbeszédben azt mondja, hogy a gazdasági kérdések képezik minden helyes és előrelátó politikának az alapját s hogy ma a legelőhaladottabb s legtörvényszerűbben kormányzott államok azok, melyek nagyobb gondtal és észszerűséggel foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel.

67. *Triküpis Charilaos*, Görögország miniszterelnöke, kiadta külön füzetben (nagy 8-ad rét, 45 l.) azt a beszédét, melyet a görög képviselőház 1887-ik évi márczius 24-én (ápril 5-én) tartott ülésében mondott, midőn a kormány pénzügyi rendszerét tárgyalták. *Χαρίλαου Τρικούπη πρωθυπουργοῦ ἀγόρευσις ἐν τῇ βουλῇ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 24 Μαρτίου 1887, συζητουμένου τοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος τῆς κυβερνήσεως*. Athén. S e beszédével nagy diadalt aratott.

X. Természettudományok.

68. *Phustános János*, orvos, irt az álomlátásról vagy életi delejességről. *Ἑνωτισμὸς ἢ ζωικὸς Μαγνητισμός*. (Syrá. 1885.) Valóban tudományos munka. A függelékben szól a bűvészetéről és spiritismusról. *Περὶ μαγείας καὶ πνευματισμοῦ*. Ebben figyelmezteti az olvasót, hogy ne higgyenek ilyen fajta ámitóknak és csalóknak.

69. *Damvcrgis*, a vegyész tanára, irt az ételek és italok hamisításáról. *Νοθεύσεις ἐδωδῶν καὶ ποτῶν*. (Athén. 1887.) Ebben útmutatásokat ad a liszt, kenyér, kétszersült, ételek, tej, írósvaj, bor minőségének megvizsgálására.

XI. Orvostudomány.

70. *Parlos János* irt sebészeti kézikönyvet *Ἐγχειρίδιον χειρουργικῆς*. Athén. 1884.

XII. Szépirodalom.

71. *Drosinis György* beszélyeket és emlékezéseket tett közzé.*)
Egészben véve hat darabot. Legérdekesebb az *Amaryllis* című, melynek kivonata ez :

---

*) *Γεωργίου Δροσίνη Λιγγήματα καὶ Ἀναμνήσεις*. Athén. 1886.

István, jogtudori vizsgálatai után, idülni ment Athénből nagybátyja jószágára. Szándoka volt ott két hétig időzni: lett azonban belőle két hónap. Athénbe visszatérvén, elbeszélte egyik barátjának e hosszú távollét okát.

A tengerparton, a hol kiszálltam, mondja István, egy óriás ember várt reám, nagybátyám gazdatisztje. Lóra ültünk s a legbájolóbb vidéken át nagybátyám jószágára értünk, a ki azonban másutt lakott. Este sétálni mentem s a falu összes állatai s asszonyai látásomra futásnak indultak s a kutyák szörnyen megugattak; úgy látszik, hogy öltözékemtől ijedtek meg. Visszatérvén a lakásomba, mely két nyomorultan butorozott szobából állt, megijedtem az ottani piszoktól, mert a gazdatiszt, ügylátszik, féregtani gyűjteménynyé változtatta át nagybátyám házát. Egész éjjel nem tudtam aludni s bánni kezdtem, hogy nagybátyám kívánságára két hétre jöttem ide. Másnap este látogatójegyet találtam az asztalomon, *P. Anasztáz* névvel, melyen ez volt írva: «Szomszéd uram! Eljöttem, hogy *Isten hozott*-at mondjak, de nem találtam otthon. Nem lesz talán szerénytelenség, ha holnap reggelre kertembe hívom meg, hogy együtt tejezzünk.» A gazdatisztól megtudtam, hogy ez az Anasztáz egy becsületes ember, a ki tavaszkor a szőlőjébe szokott jönni s a szüret után ismét eltávozni. Másnap reggel tehát oda indultam a gazdatiszt kíséretében. A kert ajtajánál megszólít egy szolga, hogy várjak a kert kéjlakában, míglen az ura haza jövend. A mint a szép és nagy kertben vártam, egyszerre hallok a fák mögött egy gyönyörű hangú dalt az *aratónéról*. S mindjárt reá megpillantottam egy leányt, a ki azonban engem nem vett észre. Szőke haját piros és fehér rózsák ékesítették. Fülbevaló helyett arcza mindkét oldalán egy pár cseresnyét viselt. Egyik kezében egy nagy rózsacsokrot tartott, a másikban pedig cseresnyével telt kosarat. Egyszerű, fehér ruhában volt, mely mint a hab ömlött el a testén. Ő közelg a kéjlakhoz, s a mint engem, az ismeretlent, meglát, annyira megijedt, hogy a virágok kiestek a kezéből; azután gyanítván kilétemet, elpirult, lerázta fejéről a rózsákat s a fülbevaló gyanánt szolgáló cseresnyét: «Sajnálom kisasszony, mondám, hogy az első érzelem, melyet önnek okoztam, a felelem. Bocsásson meg.» Ő mosolyogva nyujtotta nekem a kezét. «Az én helyzetem, mondá, rosszabb; mert reggeli cziczomámmal nevetésre indítottam önt. A mezei tartózkodás gyermekké változtatja az embereket. Az

atyám is, kora daczára, velem együtt itt gyermekké lesz.» Ebből megértettem, hogy ő Anastáz ur leánya. Lehajoltam és segitettem neki a szétszórt rózsákat fölszedni. E közben megérkezett Anastáz úr s megköszönte, hogy elfogadtam a meghívását. Amaryllis, így hitták a leányt, eltávozott, hogy elkészítse a reggelit, Anastáz pedig elmondta nekem ezalatt saját élettörténetének egy szakaszát. Ő kereskedő volt Marseilleben s tíz évvel ezelőtt Görögországba jött s megvette ezt a jöszágot; de három évvel később meghalt a neje s fiatalabb leánya. Amaryllis visszajöven a juhtejjel, kérdezé, vajjon az egész nyarat töltendem-e nagybátyám jöszágán? S hallván tőlem, hogy csak nyolcz napig szándékozom még maradni, kecses mosolylyal azt válaszolta, hogy abból semmi sem leend. Azután abban állapotunk meg, hogy délután öt óra felé kirándulunk a Kis-Forráshoz, mire a leány néhány rózsát nyujtott nekem s én haza indultam. Délután öt órakor ismét ott termettem s együtt indultunk a Kis-Forráshoz. Útközben Amaryllis zerge fürgeséggel futkosott a sziklákon s bársonyvirágot szedett.

Az atyja leült, hogy pihenjen, én pedig tovább mentem a leánynyal bársonyvirágot szeőni. Egyszerre csak elnevettem magamat. Midőn a leány nevetésem okát kérdezte, így válaszoltam: «Ha tavaly valamely cigánynő azt mondta volna nekem, hogy egy év múlva Görögországnak valamely tengerparti pusztaságán bársonyvirágot fogok szedni, kikergettem volna. És még is.» Ezt nagyon zokon vette Amaryllis s az összes bársonyvirágokat, melyeket neki átnyujték, a tengerbe dobta, és szótlánul visszamentünk az atyjához, a kinek kérdésére, vajjon hol van a bársonyvirág, azt felelte, hogy darázs volt rajta, azért a tengerbe dobta. Visszatérvén Anastáz lakába, megvacsoráltunk, de Amaryllis kedvetlen volt, keveset evett, hidegen mondott nekem jó éjt s aludni ment. Én lóra ültem s hazamentem, töprenkedve Amaryllis rossz kedve miatt. Majdnem az egész éjt álmatlanul töltém. Reggel kaptam a nagybátyámtól levelet és hirlapokat. Ezeket elejétől végig, az utolsó hirdetésig elolvastam, a mit azelőtt soha sem tettem; de legalább megöltem az időt. Másnap unalmamban kilovagoltam minden czél nélkül s észrevétlenül a Kis-Forráshoz érkeztem. Ott leszálok, körülnézek s egy papírdarabot találok, melyen ugyanazok a versek voltak fölírva az *aratónéról*, melyeket Amaryllis akkor elénekelt a kertben, midőn legelőször meglátogattam. Ez tehát,

gondolám, az ő írása. Megcsókoltam s eltettem. Este ismét Anasztáz látogatójegyét találtam, a melyen másnapra, (t. i. vasárnapra) meghívott a kápolnájába. Én elmentem. A mise után Amaryllis a legnagyobb szíveséggel elém jön s kezét nyújtja. Sem rossz kedv, sem hidegség nem volt mennyeileg ragyogó szemében látható. Azután megmutatta nekem anyja s nővére sírköveit; mindegyiken egy bársonyvirág-koszorú függött, s hozzám fordulva mondá: «hát oly nevetséges az, ha valaki bársonyvirágot szed?» Én elpirultam s lesütöttem a szememet. Azóta mindennap meglátogattam, némi-lykor kétszer háromszor is Anasztáz szomszédomat, s boldognak éreztem magamat. Boldogságomat azonban megzavarta egy katonacsapat hadnagya, a kit Anasztázhoz beszállásoltak. A hadnagy nagy szájhős volt s Amaryllis eleinte szívesen látszott hallgatni az ő henczegéseit, a mi engem bosszantott, annyi-lyval inkább, mivel a hadnagy udvarolni is kezdett a leánynak, a mit azonban nagy megnyugvásomra Amaryllis hidegen fogadott. Ez néhány nap múlva panaszkodott nekem, hogy a róka megfojtotta a tyukját a csirkéivel együtt. A hadnagy mindjárt ajánlkozott, hogy előbb el nem távozik innen, miglen az összes rókákat ki nem pusztítja. Ez az ajánlat sem nekem, sem Anasztáznak és leányának nem tetszett, mert ezen ürügy alatt a hadnagy még egy évig is itt maradhatott volna. De ajánlatát visszautasítani nagyon bajos volt. Az ő hadi terve szerint tyúkot kellene egy fa törzséhez kötni s egyik lába körül hosszú zsineget csavarni. Mi elrejtőznénk a cserjében s egyikünk meghúzná a zsineget, mire a tyúk kárálni fog. Erre előjön a róka s mi agyonlőjük. A mulatságos tervet elfogadtuk. S este tíz óra után a hadnagy, mintha rablók üldözésére indulna, handsárral, kétesővű puskával és revolverrel fegyverkezett föl. Amaryllis még soha sem látván revolvért, nagy kíváncsisággal nézte a szerkezetét. Rögtön elsül a fegyver; a leány két kezével betakarja az arcát s földre rogy. Az atya azt vélvén, hogy leánya meghalt, ijedtében elájult. Én karjaimba vettem a leányt s a házba vittem. Ott láttam, hogy nincs megsebesítve, hanem csak a haja van megpörzsölve. Gyorsan meglocsoltam hideg vízzel s ő magához tért. Néhány percz múlva föleszmélt az atya is s örömkönnyeket hullatva, keblére szorítá a leányt. De a falubeliek hallván a lövést s a leány balesetét, fölfegyverkezve futottak a helyszínére, hogy agyonverjék a hadnagyot. Ő azonban bezárkózott a szobájába s másnap eltávo-

zott. Néhány nap múlva kirándultunk a Boszorkány-barlanghoz. Amaryllis elbeszélése szerint itt hajdan egy szép, fiatal boszorkány lakott, a ki a vidék összes leányait rútakká tette, az ifjakat pedig úgy elbűvölte, hogy mindnyájan belészerettek. Az anyák megátkozták s egy szent szerzeteshez folyamodtak, a kinek imádságára az Isten földrengés által elrepezttette a sziklákat, melyek a boszorkányt agyonnyomták.

Elérkezett az aratás is s mi majd nagybátyám, majd Anasztáz aratóihoz rándultunk ki, a kik ezt kitüntetésnek vették, főleg midőn Amaryllis némelykor csupa mulatságból maga is aratott. Ilyen alkalommal fölkertem Amaryllist, hogy énekelje el az *aratónéról* szóló dalt. A leány megdöbbsent és szememre hányt, hogy én loptam el tőle az elveszett dalt. De hallván, hogy a Kis-Forrásnál találtam, megnyugodott benne, hogy emlékül megtartsam, ha az általam eszközlendő másolatát cserébe adandom neki, mire én természetesen a legnagyobb szívelességgel reá álltam. Ezóta könyveket adtam neki kölcsön, melyekben azonban aláhúztam ama helyeket, melyek véleményem szerint az ő jellemére és sajátságaira vonatkoztak, hogy értse meg az ő iránta való szerelmemet. Ő sokszor megkért, hogy magyarázzam meg neki az aláhúzott helyek értelmét. De én mindig vonakodtam. Végtere egy este háza erkélyén ülve, midőn az atyja a szobában szundikált, Amaryllis haragosan mondá: «Jól van; nagyon sajnálom, hogy ennyire megaláztam magamat, a ki más embertől soha sem kértem valamit.» Erre bement a szobába s nem is búcsúzott el tőlem.

Nem sokára meglátogatott engem Anasztáz s bizalmasan közlévelem, hogy két évvel ezelőtt odaigérte leánya kezét. Jövendő veje, mondá, épen olyan, a minőt ő kíván és szereti a leányt, a mi legfontosabb, mert a házasság nem kereskedelmi társaság. A leány is szereti őt. S várható, hogy férje boldog leend vele. Erre fölkiálték: a világnak legboldogabb embere lesz. Anasztáz mosolygott s kezét nyújtotta nekem és mondá, hogy az én véleményem megnyugtattja s ígéretében megerősíti.

Távozása után kétségbeesésemben elhatároztam, hogy másnap visszautazom Athénbe s kiadtam a cselédeknek az úti rendeletet. Estefelé elmentem Anasztázhoz elbúcsúzni. Ő nagyon csodálkozott, mivel reggel még semmit sem szóltam neki. Én azt hazud-

tam, hogy délben sürgönyt kaptam, mely Athénbe szólít. Ő gúnyosan mosolygott, mert leolvasta az arczomról, hogy fülletek. A belépő Amaryllis megdöbbsent annak hallatára, hogy búcsúzni jöttem, s kért, hogy ne távozzam Athénbe. Daczára annak, hogy édes, elbájoló hangja megingatta elhatározásomat, még is azt válaszoltam, hogy távoznom kell. «Ha kell, jól van,» mondá a leány, s elválásom perczéig, éji 11 óráig, hidegen, büszkén viseltetett irántam. Csak azt mondta, hogy jó mulatságot kíván Athénben.

Én hazafelé lovagoltam, de útközben ezer gondolat gyötört. Most éreztem csak, mily végtelenül szeretem Amaryllist. Visszafordultam tehát, paripámnak nem nagy öröme, s megálltam a leány ablaka alatt. Ő kinyitja az ablakot s nyugtalanul kiáltja: «Ki az?» Én szívemet akartam előtte föltárni, de féltem, hogy majd kinevet. Azt mondtam tehát, hogy szivartáskámért, melyet elveszettnek gondoltam, jöttem vissza, de íme, most látom, hogy a másik zsemben van. Amaryllis semmit sem válaszolt, hanem becsapta az ablakot. Másnap elutaztam Athénbe.

Midőn István végig elbeszélte volt a főlebb előadott élményeit az ő barátjának, betoppant a nagybátyja, Aristides s így szólt: Én mindent tudok, a mi a jószágomon történt. Tudom, miért szöktél meg onnan, te esztelen. Halljatok most egy kis mesét. Volt egyszer egy derék ember, a kinek volt egy még derekabb barátja. Evés-ivás közben mondja az egyik: nekem van egy aranyos unokaöcsém s neked egy gyémántos leányod. Hadd adjuk össze a gyémántot az aranynyal. Jól van; mondá a másik, de egy kikötéssel. Annak idején küld hozzám az unokaöcsédet a nélkül, hogy megállapodásunkról neki valamit szólnál. Ha megtetszenek egymásnak, áll az alku. Itt a kezem. Ezen emberek egyike Anasztáz, másika én. Értettél most, te tökfílkó!

István össze-vissza csókolta a nagybátyját s boldogan visszasietett Amaryllishez, ki őt szívesen fogadta, mert szerette.

72. *Bikélas* Dömötör öt beszélyt adott ki,¹⁾ melyek legsikerültebbje a *Csunya nővér* című.²⁾ Rövid tartalma ez: Bizonyos Plateas, a syrai gymnasium tanára, 1880-ban szomorúan vette

¹⁾ *Λιγύματα*. Athén. 1887.

²⁾ *Ἡ ἄσχημη ἀδελφή*.

észre, hogy negyven éves korában nagyon kezd elhízni. Azért naponkint hosszabb sétára indult, s havonkint egyszer megmérlette magát a vámház mérlegén, hogy tudja meg, vajjon apad-e a súlya? A sétáláson kívül orvosi tanácsra tengeri fürdőt is használt. De egy alkalommal uszás közben annyira megijedt egy közeledő czápától, hogy nem birt úszni s bizonyosan a hullámokban leli sírját, ha a közelben fürdő Diákos, törvényszéki ülnök, meg nem szabadította volna. A megmentett Platéas megesküdtött, hogy soha többé nem megy a tengerbe úszni, s hogy élete megmentőjéről, Diákosról, soha sem fog megfélekezni. S valóban azóta minden nap fölkereste Diákost s biztosítá, hogy érette minden áldozatra kész.

Diákos megvallja neki, hogy szerelmes Mitrophánis ifjabb leányába s hogy a leány viszont szereti; de az atyja csak akkor akarja neki adni, ha előbb az idősebb leánya megy férjhez. Ez ugyan csúnya, mondja Diákos, de nagyon jószívú, a minőt a föld hátán nem lehet találni. Ő maga kéri az atyját, hogy változtassa meg határozatát. Ő valóságos angyal; imádja ifjabb nővérét. Ő viszi a háztartást. Kevés nő olvasott és tud annyit, mint ő. Az ifjabb szebb ugyan, de a lélek szépsége meg van mind a kettőben. Az idősebb is kincs s boldognak magasztalhatja magát, a ki feleségül kapja.

«Miért magasztalod annyira, mondá Platéas, talán csak nem akarod nyakamba varrni? Igaz, hogy neked köszönöm az életemet; de ha hálám fejében azt kívánnád, hogy megnősüljek, vezess inkább a tengerhez s fojts meg ott, a hol megmentettél.»

Később azonban Platéas szemrehányásokat tett magának. Ő legyen tehát az oka Diákos boldogtalanságának? Így hálálja meg életének megmentőjét? Szóval, elszánta magát, hogy elveszi a csúnya leányt. S találkozáván az útczán Mitrophánissal, minden teketória nélkül megkéri az idősebb leányát. Mitrophánist megdöbbsentette ez a szokatlan eljárás, valamint az is, hogy most kéri legelőször idősebb leányának a kezét. S néhány napi meggondolási időt kért. Nem sokára Platéas nőül vette a csúnya, Diákos pedig a szép nővért.

73. *Phachri Angelika* irt megható beszélyt, melynek czíme: *Erőszakolt házasság*. Βίαιος γάμος, διήγημα πρωτότυπον υπό Ἀγγελικῆς Φάχρη. Bukarest, 1885.

73. *Valavánis* György nyolcz beszélyt bocsátott közre egy kötetben. *Γεωργίου Βαλαβάνη Διηγήματα*. Athén. 1887.

75. A korán elhunyt *Vasiliadis* Spyridon drámai munkái *Attikai éjek* czíme alatt megjelentek 2-ik kiadásban. *Ἀττικαὶ Νύκτες. Τὰ ὅλα ἅπαντα Σ. Ν. Βασιλειάδου. Ἑκδόσεις β'.* (Athén. 1884). Közöttök van az angolra, francziára s Kállay Béni által magyarra fordított *Galatea* is.

76. *Balbis Stamalios* jogtudor, *Pandareus leányai* című költeményt írt, melyet lyrai époszocskának nevez. *) *Balbis* alapúl vette a mythost, mely szerint *Pandareus* ellopta *Zeus* templomából a *Hephaestus* által készített arany kutyát; s azért feleségével együtt nyomorútan elpusztult. Árván maradt két leányát *Aphrodite* sajttal, mézzel és borral nevelte föl; *Héra* az összes nőket felülmúló szépséget s okosságot, *Artemis* sudár termetet adott nekik. Athéne pedig remekművekre tanította. De midőn *Aphrodite* az *Olympos*ba ment, hogy *Zeus*től férjeket kérjen a leányok számára, azalatt harpyák elragadták a leányokat s az *Erinysek*nek adták, hogy ezeknek szolgálói legyenek.

Ezt a mythost 527 hexameterben dolgozta föl *Balbis*. Hexameterait azonban nem a hangmennyiség (hanghuzam), hanem a hangsúly szerint írta.

77. *Politis* kiadott egy népdalt a megholt fivéről. (*Τὸ δημοτικὸν ᾠσμα περὶ τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ*. Athén. 1885.) Ez a népdal némi változtatásokkal el van terjedve az egész hellén földön. Peloponnéz, a görög szárazföld, a jóniai szigetek, a cycládok, Thessalia, Varna, Créta, Trapezunt egyaránt ismerik és dalolják. Fauriel, a ki először adta ki ezt a népdalt (*Chants populaires*, 1825), hasonlóságot talált benne Bürger Leonórájával. Ugyanezt tette Fauriel német fordítója Müller (*Neugriechische Volkslieder*. Lipcse. 1825), a ki még angol, skót és szerb mondákkal is kapcsolatba hozta. Bagnolo (*Romanzi popolari dei Greci moderni*. 1839) és Tommaseo (*Canti popolari*. Velence. 1842) nagy lelkesedéssel magasztalják ezt a népdalt. Hasonló mondákat találtak mások az islandi, svéd, dán népköltészetben, sőt az Eddában is.

E népdal eredetéről különféleképen vélekedtek a kiadók. Némelyek szerint a szerb az eredeti; ebből átvették a bolgárok;

*) *Αἱ κόραι τοῦ Πανδάρεω. Ἀντιζὸν ἐπύλλιον*. Athén, 1885.

ezeztől az albánok, kiktől a görögökhöz jutott. Sathas és Legrand (Basile Digénis Akritas, epopée byzantine. Paris 1876*) ellenben azt mondják, hogy a bolgár népdal csak gyöngé másolata a görög eredetinek. Ugyanezt tartja Politis is. Szerinte az eredeti forrás a görög, melyből az albánok, bolgárok, szerbek s a többi szlávok hasonló népdala származott. Ő kimutatja, hogy az albán dalban több görög szó fordul elő, miből azt következteti, hogy az albánok a görögöktől kapták a dalt. Ezek továbbá a bolgároktól sem kaphatták, mert a bolgároknak a X. századig Kr. u. nem volt irodalmuk. Csak ekkor kezdték a görög egyházi könyveket fordítani, melyek azután tőlök az oroszokhoz és szerbekhez jutottak.

A kérdésben forgó görög népdalnak tizenhét, egymástól itt-ott eltérő szövegét közli Politis. Az első szöveg, melynek lelhelye Athén, ezt tartalmazza: Egy anyának van kilencz fia és egy leánya, kinek neve Aretó. Ezt nőül kéri egy idegen, gazdag kereskedő; de az anyja nem akarja leányát külföldre adni, mert fiai katonák s nem hozhatnak haza a leányt, ha itthon öröm vagy bú támadna. Erre azt mondja Kostantás, a legifjabb fiú: «add oda, anyám, a leányt, mert ha öröm vagy bú ér, én, akár éljek akár meghaljak, haza hozom Aretót». Az anya rááll, Aretót elvitték a külföldre. De rögtön táborba kellett szállniok a fiúknak s az anyjok fölkiált bújában: «Hol vagy Kostantás, hogy hozd el Aretót, kit külföldre adtunk nőül? Most utána sovárgok, hogy zárja be szememet.» Kostantás fölkel a sírjából, haza megy, kivezeti a lovát, ráül, ellovagol, megáll Aretónak bezárt kapuja előtt, betöri s az udvarban van. «Hogyan jössz ide, Kostantás, ilyen időben?» «Kelj föl Aretó, jöjj velem, mert anyám sovárog utánad.» «Mondd, öröm van-e a háznál, hogy aranyruhámat vegyem föl, vagy szomorúság, hogy gyászba öltözködjem?» «Siessünk, Aretó; így is szép vagy.» Az úton madarak énekelének s emberi hangon mondák: «Ki látott ilyen csodát, hogy élők halottakkal sétáljanak?» «Hallod, Kostantás, mit mondanak a madarak?» «Hadd beszéljenek, hiszen csak madarak.» «Azt hiszem, Kostantás, hogy síri szagod van.» «Az úton eső lepett meg s ruhám megázott, azért van síri szagom.» «Azt hiszem, Kostantás, hogy tömjénszagod van.» «Az úton egy kápolnába mentem s megszáritám a ruhámat; innen van a tömjénsza-

---

*) L. Tély: *Közepkori görög verses regények*. Budapest. 1883. 12. 1.

gom.» — Megérkeznek az anyjok házához s Kostantás ott hagyja a kapunál Aretót. Ez hallja az anyját siránkozni: «Hol vagy Aretóm, hol vagy, hogy szememet bezárjad?» «Itt vagyok anyám, hogy láss és meggyógyulj.» «Isten hozott, Aretó! Kicsoda vezetett ide?» «Kostantás hozott ide s leszállt a lováról.» «Nem volt az Kostantás, hanem más valaki, mert Kostantást negyven nappal ezelőtt megölték.» «Jól mondták tehát a madarak: milyen csoda ez, hogy élők holtakkal sétálnak!» Anya és leány egymás karjaiba esnek s egy sóhajással kiadják lelköket.

A 2-ik szövegben, Olympus vidékéről, az anya a napfénynél megfésüli a leányát s a holdvilágnál fonadékba szedi a haját. S Konstantinápolyból jönnek kérők s kérdezik, hol találhatnának ilyen leányt, ilyen nagy, karcsú természetű, ilyen fekete szeműt. A kilencz fivér nem akarja odaadni a leányt, Aretót, de Kostas azt mondja az anyjának, hogy ő nyáron kilenczszer s télen ötször hozandja haza a leányt. Napok multak, évek multak s a kilencz fivér meghalt. Madarak megszólalnak Kostas sirján: «Kelj föl, anyád átkoz téged, hogy külföldre adtad nőül Aretót.» Kostas elmegy s a tánczolók között találja Aretót. Az úton kérdezi a leány: «Miért vagy befeketítve, pókhálóval betakarva?» «Kilencz örömről lemondtam s az enyém a tizedik.» Azután madarak beszélnek mint az 1-ső szövegben. Kostas az anyai házba beküldi a leányt, ő maga pedig keresni megy elvesztett kendőjét. A leány kilenczszer kopog az ajtón s ötször az ablakon. Az anyja kinyitja az ajtót, megöleli a leányát s mindketten meghalnak.

A 3-ik szövegben, Paros vidékéről, a holt Kostantas hallván anyja átkait, imádkozott Istenhez és Szent Györgyhez. Erre a sírköve átváltozott paripává, melyen ő ellovagolt. Midőn hazavitte a leányt, az úton ezt mondták a madarak: «Minő csodát vitt véghez ez a meghalt ember? Tegnap még holtan feküdt a földben s ma föltámadott.» Midőn az anyja házánál kopognak, ez azt mondja: «Ha barát vagy, jőjj be, ha ellenség, távozzál; ha a halál vagy, nincsen többé semmim, a mit elragadj, kivéve Aretómat, de az külföldön van». — Itt az anya és leány halála nem fordul elő.

A 4-ik szövegben, az athéni katonai kórházból, azt mondja, Kostas, hogy ő úgy is kereskedő, tehát évenként tízszer fogja Aretót meglátogatni. Ez meglátván fivérét, kérdezi, miért olyan sárga és sáros? Kostas válaszol, hogy öt-hat évig beteg volt. Utköz-

ben Kostas haza küldi a leányt, ő pedig a templomba megy imádkozni. Alig ment tovább a leány, hallja, hogy a sir mennydörgéssel megnyílik. Rosszat gyanítván, siet anyja házához. «Nyisd ki anyám, hogy kipihenjek, Kostas hozott, de visszamaradt.» «Leányom, Kostas már évekkel ezelőtt meghalt.» «Nyisd ki anyám, mert elájulok.» «Vigyen téged vissza azon az úton, a melyen hozott.» S Aretó mondja: «Istenem, változtass engem bagolylyá, hogy hegyeken, völgyeken repülve sirassam meg kilencz fivéremet.» S azonnal bagolylyá változván, elrepült a templomba s Kostas sírján siránkozva fölszólítja, hogy keljen föl és csókolja meg.

Az 5-ik, 6-ik, 9-ik szöveg, melynek lelhelye Varna, Babylonból való embernek mondja azt, a ki Aretót megkérleti.

A 7-ik szöveg Madytosból való, a thraciai Chersonnesosból. Ebben is Babylonba viszik Aretót. S midőn ez haza jön, csak az anyja hal meg.

A 8-ik szövegben, mely Trapezuntból való, Eri a leány neve és Romániába viszik. Itt csak nyolcz fivére van. A legifjabb Konstantén. Midőn ez fölkel a sírjából, Szent György lovat és Szűz Mária nyeret ad neki.

A 10-ik szövegben Eudocia a leány neve. A 11-ikben és 12-ikben, melyet Krétában énekelnek, Salonikból jött a kérő.

A 13-ik szöveget a jóniai szigeten éneklék. Abban ismét Babylonba viszik a leányt, kinek csak hét fivére van.

A 14-ik szöveg lelhelye Zakynthos. Ez a szöveg sokkal rövidebb s azzal végződik, hogy a sírjából fölkel Kostantás elmegy Aretóért. A 15-ik szöveg a szárazföldi Görögországból, a 16-ik Peloponnesusból, a 17-ik Elisből való.

78. *Zenembisis* Illés írt népnyelven szép költeményt egy árváról. *Νωρὴς Μάνα* (Anya nélkül) s kiadta Genfben, 1885. Meghatólag írja le az anyai szeretettől megfosztott árva siralmas sorsát.

79. *Kasdaglis Sándor* angolból fordította s gyönyörű képekkel kiadta Milton *Elveszett paradicsomát*. *Μίλτωνος ἀπολεσθεῖς παράδεισος*. (Lipce. 1885.)

80. *Musúros* Konstantin, Törökországnak előbbi követe Londonban, kiadta Dante *Divina Comediá-jának* 3-ik részét is, a *Paradicsomot*, görög fordításban. *Δάντου Θεῖας Κομωδίας Μέρος Γ'.* 'Ο Παράδεισος. (London, 1885.) Musúros nagy ügyességgel és művészettel legyőzte a *Paradicsomban* előforduló számos nehézséget,

úgy hogy az ő fordítása méltó a nagyszerű eredetihez, valamint az 1882-ben megjelent *Pokol* (ᾠδῆς) és az 1884-ben közrebocsátott *Purgatorium* (Καθαρτήριον) fordítása is.

81. *Rankaris* Kléon írt egy vígjátékot, melynek czíme: *Tűz a hamu alatt*. Πῦρ ὑπὸ τῆν αἰθάλην. Megjelent a *Heraclius*-sal egy kötetben.

82. *Palamás* kiadott görög dalokat e czím alatt: *Hazám dalai*. Τραγούδια τῆς πατριδος μου. 1886.

83—85. *Kokkos* írta az *Emlékezések és Remények* című költeménysorozatot. Ἀναμνήσεις καὶ ἐλπίδες. (Athén 1886.) — *A víz-özön* című költeményt. Κατακλυσμός. (Athén 1885), s közrebocsátott egy kötetkben *Neretések* (Ἰέλωτες) czíme alatt mintegy harmincz kisebb költeményt. (Athén. 1886.)

86. *Kurtidis* fordította Jules Verne *Cynthia hajótörés szenvedőjét*. Ὁ ν αωαγὸς τῆς Κυνθίας. (Athén. 1886.)

87. *Karasztzostól* megjelent Cleonice és egyéb költemények. Κλεονίκη καὶ ἑτερα ποιήματα. Athén. 1884.

88. *Pervánoglos* János írt *Palaeologos* című beszélyt a byzanti történetből. Μιχαὴλ Παλαιολόγος. Λήγημα ἐκ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας. (Lipese. 1887.)

89. *Damirális* fordította Shakespere *Julius Caesarját*. *) Ő sok év óta foglalkozik Shakespeare tanulmányával, összehasonlította különféle angol kiadásait s összevetette egymással angol magyarázóinak véleményeit. Az 1886-ik év nyarán elő is adták Athénben.

90. *Mandros* Charalampos, thessaloniki kereskedő, írt *Árva* című regényes tragœdiát. Ὁ ὀρφανὸς, μυθιστορικὴ τραγωδία. (Athén. 1886.) Előadása a szinpadon bizonyosan meghatná a hallgatókat.

91. *Koromilás* Dömötör írt *Klytia* című drámát Athén 1886. A dráma tárgyát Herodotból (IX, 33) vette s három fölvonásban dolgozta föl szökő versekben.

92. *Stratígis* fordította Göthe *Faustját*. Φαῦστος τοῦ Γκαίτε. (Athén. 1887.) Merész vállalatba fogott e sokszor homályos s ma-

---

*) Ἰούλιος Καίσαρ, τραγωδία Σαίξπηρ εἰς πράξεις πέντε μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς ἀγγλικῆς. Athén, 1886.

goknak a németeknek is nehezen érthető munka fordítása által. S épen ezért nagy dicséretre méltó.

93. *Provelegios Aristomenes* is fordította *Faustot*. Ez 65 fametszettel és 14 fényképpel jelenik meg füzetenként Bek kiadónál, Athénben. Egy füzet ára 4 frc; az egész munka 24 frc. (*Φάουστ, τραγωδία Γκαίτε, μεταφρασθεῖσα ἐλληνιστὶ ὑπὸ Ἀριστ. Προβελεγγίου Μετὰ 65 ξυλογραφημάτων καὶ 14 φωτογραφιών.*)

94. Faust harmadik fordítását közli most az *Ἑσπερος* című folyóirat, a 143-ik számtól kezdve e cím alatt: *Γαίτου Φάουστος. Μετάφρασις Αλ. Ρ. Παγκαλῆ*. Fordítója pedig a nagyhirű Rankavis Sándor, Görögország követe Berlinben.

95. *Vláchos Angelos* fordította Heine Henrik dalait népnyelvre. *Ἑρρίκου Ἄνε τραγούδια*. Athén. 1887.

96. *Joannidis Sabbas* fölfedezte 1868-ban a trapezunti szeminarium könyvtárában a Digenis Akritas Vazul hőstetteiről szóló verses regényt, melyet *Középkori görög verses regények* című akadémiai értekezésemben (1883) ismertettem. A fölfedezőnek engedelmeből Sathas és Legrand kiadták ugyan 1885-ben e regényt, de Joannidis Sabbas szükségesnek tartotta azt újra kiadni, más kéziratokból merített pótlékok fölvételével, úgy, hogy a Digenis Akritas Vazulra vonatkozó verses regényt tökéletesen adhassa át a közönségnek. Azonkívül pedig terjedelmes *bevezetést* is bocsátott előre, melyben Akritas hazájáról, származásáról, a reá vonatkozó hagyományokról és népdalokról értekezik. Kutatásai szerint Digenis Akritas hazája s hőstetteinek színhelye volt Cappadocia; az idő pedig, melyben vitézkedett, 936—969 Kr. u. — A munka címe: *Ἔπος μεσαιωνικὸν ἐκ τοῦ χειρογράφου Τραπεζοῦντος. Ὁ Βασίλειος Διγενῆς Ἀκρίτης ὁ Καππαδόκης ὑπομνηματισθὲν ἐκδίδεται ὑπὸ Σαββᾶ Ἰωαννίδου*. Konstantinápoly, 1887.

XIII. Naptárak.

97. *Palacologos* kiadta Keletnek irodalmi és tudományos naptárát 1887-re. *Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς φιλολογικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν τοῦ ἔτους 1887*. Hatodik évfolyam. (Konstantinápoly.)

98. Az 1886-ig és végén megjelent az *Ἑστία* című folyóirat hasonnevű naptárának első folyama 1887-re *Ἔτος πρῶτον. Ἡμερολόγιον τῆς Ἑστίας τοῦ ἔτους 1887*. (Athén.) A szokott naptári ada-

tokon kívül magában foglalja a hellén forradalom krónikáját 1821-től 1829-ig. — a naptári időjóslatra vonatkozó fölvilágosítást, — a nap tartamának meghatározását különféle országokban, — a földrengések helyeit Görögországban, — természettani tünetek magyarázatait, — a görög rendjelek és lobogó leírását, — a görög honosság megszerzési módját, — a hadkötelezettség szabályait, — Görögország jövedelmeit és kiadásait 1886-ban, — az egyes minisztériumok személyzetének számát, melyből kitűnik, hogy 41240 egyén áll közszolgálatban; fizetésök pedig 23 millió 814095 drachmára (körülbelül 12 millió frtra) rüg. Azután elősorolja ama tárgyakat, melyekre nézve 1885-től kezdve a törvényhozás intézkedett, idézve mindig az illető törvényt. Következnek a katonai és tengerészeti tanintézetek, u. m.: a hadapródok iskolája (*σχολή ἐὐελπίδων*), — altisztek iskolája (*σχολή ὑπαξιωματικῶν*), — altisztek előkészítő iskolája (*προπαρασκευαστικὴ σχολή ὑπαξιωματικῶν*), — tengerészeti tisztjelöltek iskolája (*σχολή ναυτικῶν δοκίμων*.) A hadsereg állt 1886-ban 81220 emberből, 4987 lóval és 2815 öszvérrel. Továbbá leírja Görögország fürdőit, számra nézve 34-et, 14 fém- és 11 sóbányáját. — 15 megyében (*νομοὶ*) természetek három millió 823 ezer 833 oka dohányt. — Görögország vaústi vonalai a következők: Athén — Piraeus; Volos — Larissa, Velesztino — Karditza — Trikkala, Kalabáka; — Piraeus — Eleusis; — Kalamáki — Korinth; — Eleusis — Megara; Korinth — Argos — Nauplia; — Argos — Mylon; Kiátu — Kamári. — Athénből visznek továbbá vasutak Heráklíumba, Amarúsiumba, Kephissiába, Chalandriumba stb. Végre megemlítendő a Pyrgos-Katakolosi vasút. Mind ezek a vasutak részletesen vannak leírva. — Az athéni egyetemnek volt 1885.6-ban 52 tanára s 55 magántanára és 2634 hallgatója. Ebből esett a hittani karra 36, a bölcsészetre 410, a jogira 1281, az orvosira 867, a gyógyszerészeti tanfolyamra 40. — Főgymnasium van Görögországban 35, melyből öt Athénre esik. Az összes tanulók száma 4704. Algymnasium (*ἐλληνικά σχολεῖα*) van 327 s ezekben 15875 tanuló. — Népiskola gyermekek számára van 1569 s ezekben 60124 tanuló, lányok számára pedig 332 népiskola 21899 tanulóval. — Következik egy értekezés az összehasonlító lélektanból az állatok bűneiről és büntetéséről. Azután egészségtani oktatás. Azután leírja Athén városának beosztását hat kerületre, melyekben 442 úteza és 23 tér van. — Az

Athénben székelő társaságok és egyletek a következők: Régészeti társaság (*ἀρχαιολογική εταιρία*), — Görögország történelmi és néptani társasága (*Ἱστορική καὶ ἐθνολογική εταιρία τῆς Ἑλλάδος*), — a nép barátainak társasága (*εταιρία τῶν φίλων τοῦ λαοῦ*), — a nevelés barátainak társasága (*φιλεκπαιδευτική εταιρία*), — a keresztény régészet társasága (*ἐταιρία τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας*) — orvosi társaság (*ιατρική εταιρία*), — egyesület a hellén irodalom terjesztésére (*Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων*), — *Parnassos* irodalmi egyesület (*Φιλολογικὸς σύλλογος «Παρνασσός»*) — hellén tanáregyesület (*Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς σύλλογος*), — irodalmi Byron-egyesület (*Φιλολογικὸς σύλλογος «Βύρων»*), — ügyvédi egyesület (*δικηγορικὸς σύλλογος*), — zenészet és drámai egyesület (*μουσικὸς καὶ δραματικὸς σύλλογος*), — nőegyesület (*σύλλογος κυριῶν*).

Jótékony intézetek a következők: a *Remény* című községi kórház (*δημοτικὸν νοσοκομεῖον ἢ «Ἑλπίς»*), — az *Evangelismos* című gyógyintézet (*θεραπευτήριον ὁ «Ἐὐαγγελισμός»*), — szegények ápolója (*πτωχοκομεῖον*), — kitett csecsemők árvaháza (*νηπιῶν ὀρφανοτροφεῖον ἐκθέτων*), — Amália-árvaház leányok számára (*Ἀμαλίου ὀρφανοτροφεῖον κορασίων*), — Chatzi Kostás fiárvaháza (*ὀρφανοτροφεῖον Χατζῆ Κώστα ἀρρένων*), — tébolyda (*φρενοκομεῖον*). — Továbbá elősorolja a museumokat és könyvtárakat, melyek ezek: Természetrajzi museum (*Φυσιογραφικὸν Μουσεῖον*) az egyetemi épületben. Tartalmaz négylábú állatokat, madarakat, rovarokat, halakat, csúszó-mászókat, csontvázakat, kővüléseket. Szabad bemenet szerdán és szombaton Ásványtani museum (*ὀρυκτολογικὸν Μουσεῖον*). Az egyetem pótépületében; érmészeti museum (*Νομισματικὸν Μουσεῖον*). — Az egyetemen. Mindenki megtekintheti; régiségek központi museuma (*Κεντρικὸν Μουσεῖον ἀρχαιοτήτων*). Szabad bemenet mindennap; — az Akropolis régészeti museuma (*Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρχαιοτήτων*). Szabad bemenet; — gyűjtemények a polytechnicumban (*συλλογαὶ ἐν τῷ Πολυτεχνείῳ*) és pedig Mycéne, Tyrins, Egyiptom régiségei; edények, tanagrai szobrocskák; réz-, üveg-, terracotta-tárgyak. Szabad bemenet szombaton. A többi napokon bemeneti díj egy drachma; — a történelmi és néptani társaság museuma (*Μουσεῖον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς εταιρίας*). Szabad bemenet naponkint; — magán régészeti museumok és pedig Schliemannnak trójai régiségek muse-

uma (*Μουσείον τρωϊκῶν ἀρχαιοτήτων*). Saját házában; azután Karapánosnak hellén, különösen dodónai régiségek museuma (*Μουσείον ἑλληνικῶν ἀρχαιοτήτων ἰδίᾳ ἐκ Δωδώνης*). Szintén saját házában. A jelentkezőknek a tulajdonosok határozzák meg a megtekinthetős idejét. — Könyvtár van kettő, u. m. az egyetemi és az országgyűlési.

99. *Ἡμερολόγιον Ἀττικὸν ὑπὸ Ἀσωπίου* több tudós közreműködésével. 21-ik évfolyam. Athén. 1887.

100. *Ἡμερολόγιον Βυζαντινὸν ὑπὸ Χρυσωφίδου*. 21-ik évfolyam. Konstantinápoly, 1887.

XIV. Hírlapok.

Athénben naponként jelennek meg: *Αἰὼν* (Század) 45-ik évfolyam, — *Ἀζρόπολις*, 8000 példányban, 7-ik évf., — *Ἀνατολική Ἐπιθεώρησις* (Keleti Szemle), — *Ἐφημερίς*, 13-ik évf., — *Νέα Ἐφημερίς* 5-ik évf., — *Παλιγγενεσία* (Újraszületés) 24-ik évf., — *Πρωΐα* (Reggel) 8-ik évf., — *Ὁρα*, 10-ik évf.

Hetenként háromszor, kétszer vagy egyszer: *Ἀλήθεια* (Igazság) 18-ik évf., — *Ἀριστοφάνης*, 11-ik évf., — *Ἀσμοδαῖος*, 5-ik évf., — *Ἐθνικὸν πνεῦμα* (Nemzeti szellem) 14-ik évf., — *Ὁ Ἕλλην λαὸς* (A hellén nép) 13-ik évf., — *Ἐλευθερία* (Szabadság), *Ἡλιος* (Nap) 4-ik évf., — *Νέαι ἰδέαι* (Új eszmék) 6-ik évf., — *Στοὰ* (Csarnok) 10-ik évf., — *Τηλέγραφος* 6-ik évf. s több apróbb lap.

Görögország többi hírlapjai: Andros szigetén *Ἀνδρος* és *Συζήτησις* (Vitakozás), — Aegiumbnn *Σημερινοὶ καιροὶ* (Mai idők), és *Ἀρχαδία*, 27-ik évf., — Argosban *Δαναὸς*, Chalkisban *Ἐξοικος*, *Σημαία* (Zászló), — Korinthban *Ἰσθμὸς τῆς Κορίνθου* (A korinthiszoros) és *Κορινθιακὸς ἀστὴρ* (Korinthis csillag), — Lamiában *Φωνὴ τοῦ λαοῦ* (A nép szava) 21-ik évf., — Missolongiban *Δυτικὴ Ἑλλὰς* (Nyugati Hellas), — Naupliában *Ἀργολίς* 19-ik évf. és *Ἀνεξαρτησία* (Függetlenség) 10-ik évf., — Patrasban *ἡ ἑλληνικὴ ἐπανόστασις* (A hellén forradalom), *Ἐμπορικὸς Παρατηρητής* (Kereskedelmi Figyelő), *Φανὸς* (Világító), *Ἐργάτης* (Munkás), *Ἐπὶ τὸ πρόσω* (Előre), — Piræusban *Ἀμερόληπτος* (Részrehajlatlan), — Syrában *Χρηματιστήριον* (Tőzsde), *Παρίς* (Haza), *Πανόπη* (Mindenlátó), *Ἑρμῆς* (Merkur), *Φάρος* (Világítótorny), *Ἀνατολή* (Kelet), *Φερικρύδης*, *Ναυτίλος* (Hajós), — Tinosban *Ἡγὼ τῆς Τίνου* (Tinos

visszhangja), — Tripolisban *Πολίτης* (Polgár), *Ἀναμόρφωσις* (Reform), *Ἐργάτης* (Munkás).

A Görögországhoz tartozó jóniai szigetek hírlapjai: Kephalonianban *Ἡ Ἐπαγρόπνησις* (A fölébredés) 11-ik évf., *Νέα Κεφαλληνία* (Új Kephallonia), — Korfúban *Φωνή* (Hang) 20-ik évf., — *Ἐπόπτης* (Fölvigyázó) 6-ik évf., *Ῥήγας ὁ Φερραῖος*, — *Οἱ ἐργάται* (A munkások), — Zantéban *Ἐλπίς* (Remény) 9-ik évf.

A Görögországhoz csatolt Thessalia és Epirus hírlapjai: Artában *Ἄρτα*, Larissában *Ἀστὴρ τῆς Θεσσαλίας* (Thessalia csillaga), Trikkalában *Φᾶρος τοῦ Ὀλύμπου* (Olymp világítótornya), Voloban *Θεσσαλία, Φωνή τοῦ λαοῦ* (A nép szava), *Ἀστὴρ τῆς Θεσσαλίας* (Thessalia csillaga). Görögországban tehát összesen 62 hírlap jelenik meg.

Más államokban megjelenő görög hírlapok: Alexandriában *Ἐλπίς* (Remény) 10-ik évf., *Ἐμόνοια* (Egyetértés), — Bukarestben *Ἰρις* (Szivárvány) 17-ik évf., *Σύλλογοι* (Egyletek) 11-ik évf., — Kairóban *Καῖρον*, 10-ik évf., — Konstantinápolyban *Βυζαντίς*, 28-ik évf., *Νεολόγος*, 17-ik évf., *Ἀγῆ* (Hajnal), *Ἀνατολικὸς ἀστὴρ* (Keleti csillag), — Krétában *Πατρίς* (Haza), *Ῥαδάμανθους, Μίνως*, — Kyprosban *Ἀλήθεια* (Igazság), *Κίτιον, Στασῖνος*, — Keleti Ruméliában *Φιλιππούπολις*, — Salonikiban *Φᾶρος τῆς Μακεδονίας* (Macedonia világítótornya) 8-ik évf., — Samos szigetén *Σάμος* 20-ik évf., — Smyrnában *Ἀμύλθεια*, 46-ik évf., *Νέα Σμύρνη* 13-ik évf., — Sulinában *Δούναβις* (Duna), — Triestben *Νέα Ἡμέρα* (Új nap) 41-ik évf. 1884-ik évi 517-ik számában megjelent tőlem *Ἐπιστολὴ τοῦ καθ' ἡγῆτοῦ Τέλφου*. Tartalmazza Rhigópulos állításainak czáfolatát Görögország hanyatlásáról. 1887-ik évi 634-ik száma pedig hozza levelemet Trikupis miniszterelnökhöz s ennek hozzám intézett válaszát. Mind a két levelet hozta a *Νέα Ἡμέρα* után számos görög hírlap és folyóirat ugyanazzal a hibával, melyet a *Νέα Ἡμέρα* elkövetett. Trikupisnak hozzám intézett levelében ugyanis azt mondja, hogy a hellének megemlékeznek, mily melegen karolta föl Magyarországot fővárosa sanyarú napokban a hellének *fiát* (τὰ τέχνα) és irodalmát. A *Νέα Ἡμέρα*-ban pedig sajtóhibából *fiát* (τὰ τέχνα) helyett *αἱ τέχναι* (művészetek) áll. Azért jónak látom mind a két levelet eredetiben ide iktatni. Az enyim így szól:

Ἐν Βουδαπέστη, τῇ 8/27. Νοεμβρίου 1886.

Ἐξοχώτατε Κύριε Πρωθυπουργέ!

Μετὰ τῶν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἑλλήνων προσφέρω καὶ ἐγὼ, καίπερ μόνον φιλέλλην, κατὰ τὴν ἐορτάσιμον ἡμέραν τῆς ἐνθελικιώσεως τῆς Αὐτοῦ Ὑψηλότητος τοῦ διαδόχου τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου τὰ θεριμότεα καὶ ἐγκάρδια συγχαρητήριά μου, εὐχόμενος ἵνα ὁ θεὸς σώξῃ τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα μέχρι τῶν ἀπωτάτων τοῦ βίου στιγμῶν, πρὸς δόξαν καὶ μεγαλείον τοῦ πανελληνίου. Παρακαλῶ δὲ τὴν Ὑμετέραν Ἐξοχότητα, εὐαρεστηθῆτε νὰ ὑποβάλῃτε τῇ Αὐτοῦ Ὑψηλότητι ταῦτα τὰ εἰλικρινῆ αἰσθηματικά μου καὶ δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἀκρας πρὸς Ὑμᾶς ὑπολήψεώς μου.

A miniszterelnök válasza pedig így szól:

Ἐν Ἀθήναις τῇ 16/28 Δεκ. 1886.

Ἐλλογιμώτατε Κύριε Καθηγητά,

Μετὰ συγκινήσεως βαθυτάτης ἀπεδέξατο ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου τὰς ὑμετέρας εὐχάς, τὰς ὁποίας ὑπέβαλον αὐθημερόν εἰς τὴν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα. Οὐ μόνον ἐκ μέρους τοῦ Βασιλοπαίδος ἀλλὰ καὶ τῶν συμπολιτῶν μου ἔρχομαι σήμερον νὰ εὐχαριστήσω ὑμᾶς διὰ τὴν ἀγάπην, ἧς οὐδέποτε ἐπαύσατε παρέχοντες τρανὰ δεήματα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Μεταξὺ τῶν πολυτιμοτάτων κληροδοτημάτων τῆς προγονικῆς εὐκλείας πρέπει βεβαίως νὰ συγκαταλεχθῇ ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἡμῶν ἐξαιρετικὴ εὐνοία τῶν ἀπανταχοῦ μυστῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ ἐπιστήμης. Ἀλλ' ἂν ᾖ ναι ἐν πάσῃ χάρις γνώρισμα τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος ὁ φιλελληνισμὸς, ἰδιαιτέραν ἐν τοῦτοις ὀφείλομεν καὶ αἰσθανόμεθα πρὸς τὴν Ὀγγαρίαν εὐγνωμοσύνην, ἐνθυμούμενοι ὁποίας ἐν θλιβεραῖς ἡμέραις ἔτυχον ἐν τῇ πρωτευούσῃ αὐτῆς περιθάλψεως τὰ τέκνα καὶ τὰ γράμματα τῶν Ἑλλήνων. Εἰς ταῦτα ἐπιτρέψατέ μοι νὰ προσθέσω ὅτι καὶ ὡς ἀναγνωστῆς τῶν «Ἀττικῶν νόμων» καὶ τῶν «Τριάκοντα Τυράνων» θεωρῶ ὡς προσωπικόν μου εὐτύχημα τὴν παρεχομένην μου εὐκαιρίαν νὰ προσφέρω τὴν διαβεβαίωσιν τῆς ἐξόχου μου ὑπολήψεως εἰς τὸν συγγραφέα τοιούτων ἔργων.

Azok kedveért, kik az eredetinek nyelvében járatlanok, ide mellékelem a fordítását is.

Az én levelem ez:

Nagyméltóságú Miniszterelnök Ur! Az egész földön lakó hellénekkel bemutatom én is, noha csak philhellén, ő fenségének a hellén trón örökösének nagykorusítási ünnepnapján leghőbb és

szívből fakadó örömdvözleteimet, kívánva, hogy az Isten ő fenségét az élet legtávolabb perceiig az összes hellének dicsőségére s nagyságára megtartsa. Excellentiádat pedig kérem, méltóztassék ezen őszinte érzelmeimet ő fensége elé terjesztetni s fogadja Ön iránt való mély nagyrabecsülésem biztosítását.

Trikupis levele pedig ez:

A hellén trón örököse legmélyebb meghatottsággal fogadta önnek szerencsekívánatait, melyeket azonnal ő fensége elé terjesztettem. Nemesak a királyfi, hanem polgártársaim részéről is mondok önnek köszönetet ama szeretetért, melynek világos bizonyítékait Hellasnak nyújtani soha meg nem szűnt. Az ősi dicsőség nagybecsű hagyatékához illik valóban, az ó-kori művészet és tudomány fölavatottainak hazánk iránt való kitünő jóakarátát is számítanunk. De ha minden országban a szellem arisztokrátiájának az ismertető jele a philhellenismus, úgy különösen Magyarországnak tartozunk a hűla érzelmeivel, megemlékezvén, hogy sanyarú napokban annak fővárosa melegen karolta föl a hellének fiait és irodalmát. Engedje meg ehhez még hozzátennem, hogy mint az *Attikai Törvények* és a *Harmincz Zsarnok* olvasója is személyes szerencsémnek tartom e kínálkozó jó alkalommal az ilyen munkák szerzőjét kiváló nagyrabecsülésemről biztosítani.

Trikupis.

XV. Folyóiratok.

Athénben *Ἀθηναίς*, — *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς*, — *Ἀττικὸν Μουσεῖον*, — *Βιβλιοθήκη τῆς Διαπλάσεως τῶν παιδῶν* (A gyermekek művelésének könyvtára), — *Διάπλασις τῶν παιδῶν* (A gyermekek művelése), — *Δικηγορικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν* (Athén ügyvédi egylete), — *Δελτίον τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος*, — *Γαληνός*, orvosi, — *Ἑβδομάς* (Hét), 1885-ik évfolyamának 88-ik számában megjelent tőlem *Ἀπάντησις τῷ κ. Βάσῃ*. (Válasz Vásis úrnak), a ki a Berliner philologische Wochenschrift-ban *Kontos* munkájáról írt ismertetésemre néhány kifogást írt az *Ἑβδομάς*-ban, — *Ἐκλεκτὰ μυθιστορήματα. Εἰκονογραφικὸν μυθιστορικὸν περιοδικόν* (Válogatott regények. Képes regényfolyóirat), — *Ἑστία*, minden vasárnap. Közöl regényeket, beszélyeket, életrajzokat, utazásokat, szokásokat, tudományos, társadalmi, történelmi czikkeket. — *Ἐφημερίς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Γαλλικῆς Νομολογίας*

(A hellén és franczia törvénytudomány újsága). — *Ἐφημερίς τῶν παιδῶν* (A gyermekek újsága). — *Ἐπιθεώρησις πολιτικὴ καὶ φιλολογικὴ* (Politikai és irodalmi szemle). — *Θρησκευτικὴ Φωνή* (Vallásos Hang). — *Νέα Θέμις, νομικὸν περιοδικὸν* (Új Themis, jogi folyóirat). — *Ὁ Νομολόγος* (A jogtudós). — *Οἰκονομικὴ Ἐπιθεώρησις* (Gazdasági Szemle). — *Ὁ Ἑλληνικὸς χρόνος καὶ Ὁ Ἑλικὼν* (A hellén idő és a Helikon). — *Ὁ ἀστὴρ τῆς Ανατολῆς* (A Kelet csillaga). — *Παρνασσός*. — *Πλάτων* kiadja a *Διδασκαλικὸς Σύλλογος* (Tanár-egylet). — *Σιών*. — *Στρατιωτικὴ Ἐπιθεώρησις* (Hadi szemle). — *Φωνὴ τῆς ἐκκλησίας* (Az egyház szava). — *Φοῖβος*, orvosi.

Athénen kívül megjelenő folyóiratok: Piræusban *Ὁ Ἀπόλλων*, — Syrában *Ὁ Βιομήχανος Ἑλλήν* (Az iparműves Hellén), — Zanteban *Ὁ Ζακύνθιος ἀνθὼν* (A zantei virágkert). Görögországban tehát összesen 29 folyóiratot adnak ki.

Görögországon kívül: Alexandriában *Σεράπειον*, — Galatzban *Ἰστρος* (Duna). *Σύγγραμμα περιοδικὸν τῶν παριστρίων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν* (A dunamelléki hellén gyarmatok folyóirata). Kiadja Dosios. — Konstantinápolyban *Ἀλήθεια* (Igazság), *Κόσμος* (Világ), *Θεατρικὴ βιβλιοθήκη* (Szinpadi könyvtár), *Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς σύλλογος*. 16-ik kötet, 1886. — Smyrnában *Ὁμιλος*. — Lipcsében *Ὁ Ἑσπερος, σύγγραμμα περιοδικὸν μετὰ εἰκόνων*. (Az Est, képes folyóirat). Kétszer havonként. 6-ik évfolyam. Ennek 5-ik évfolyam 100—105., 107—109. számaiban közölte a budapesti görögajkú község lelkésze, a Lesbosból származó Gógos Gergely, archimandrita, *Budapest múltját és jelenét. Ἡ Βουδαπέστη καὶ τὰ κατ' αὐτὴν παρελθόντα καὶ ἐνεστώτα. ὑπὸ Γρηγορίου Γάγου, ὀρχιμανδρίτου, Λεσβίου*. E czikke által is tanúsította a különben ismert ragaszkodását és szeretetét a magyar nemzet iránt, melynek köszönetét valóban megérdemli. — Ugyan csak az *Ἑσπερος* 100-ik számában megjelent tölem útleírási beszély négy bolond braminról. *Ἐκ τῶν ὁδοιπορικῶν τοῦ καθηγητοῦ Ἰωάννου Τέλφου*. — Lipcsében megjelenik a *Κλειὼ* című képes folyóirat is.

20 kr. — V. szám. Jelentés a m. t. Akadémia könyvtára számára keletről hozott könyvekről, tekintettel a nyomdai viszonyokra keleten. *Dr. Goldziher Ignác*tól. 1874. 42 l. 20 kr. — VI. szám. Jelentések: I. Az orientalistáknak Londonban tartott nemzetközi gyűléséről, *Hunfalvy Pál* r. tagtól. — II. A németországi philológok és tanférfiak 1874-ben Innsbruckban tartott gyűléséről *Budenz József* r. tagtól. 1875. 23 l. 15 kr. — VII. szám. Az új szókőről. *Fogarasi János* r. tagtól. 15 kr. — VIII. szám. Az új magyar orthologia. *Toldy Ferencz* r. tagtól. 1875. 28 l. 15 kr. — IX. szám. Az ikes-es igékről. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1875. 32 l. 15 kr. — X. szám. A nyelvújításról. *Szarvas Gábor* l. tagtól. 1875. 25 l. 15 kr.

Ötödik kötet. 1875—1876.

I. szám. Nyelvészkedő hajlamok a magyar népnél. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 40 l. 25 kr. — II. sz. A neo- és palaeologia ügyében. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — III. szám. A hangsúlyról a magyar nyelvben. *Barna Ferdinánd* lev. tagtól. 1875. 48 l. 30 kr. — IV. szám. Brassai és a nyelvújítás. *Ballagi Mór* r. tagtól. 1876. 22 l. 15 kr. — V. szám. Emlékbeszéd Kriza János l. t. felett *Szász Károly* l. tagtól. 1876. 40 l. 25 kr. — VI. szám. Művészet és nemzetiség. *Bartalus István* l. tagtól. 1876. 35 l. 20 kr. VII. szám. *Aeschylus*. *Télffy Iván* lev. tagtól. 1876. 141 l. 80 kr. — VIII. szám. A mutató névmás hibás használata. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 1876. 15 l. 10 kr. — IX. szám. Nyelvtörténelmi tanulmányok a nyelvújításra nézve. *Imre Sándor* l. tagtól. 1876. 97 l. 60 kr. — X. szám. Béreczy Károly emlékezete. *Arany László* l. tagtól.

Hatodik kötet. 1876.

I. szám. A lágy aspiraták kiejtéséről a zendben. *Mayr Auréltól* 10 kr. — II. szám. A mandsuk szertartásos könyve. *Balint Gábortól* 10 kr. — A rómaiak satirájáról és satirairóiról. *Dr. Barna Ignác* l. tagtól 20 kr. — IV. szám. A spanyolországi arabok helye az iszlám fejlődése történetében, összehasonlítva a keleti arabokéval. *Goldziher Ignác* l. tagtól. 50 kr. — V. Emlékbeszéd Jakab István l. t. fölött *Szász Károly* r. tagtól 10 kr. — VI. Adalékok a m. t. Akadémia megalapítása történetéhez. I. *Szilágyi István* l. tagtól. II. *Vaszary Kolozstól*. III. *Révész Imre* l. tagtól. 60 kr. — VII. Emlékbeszéd Mátray Gábor l. t. felett. *Bartalus István* l. tagtól 10 kr. — VIII. A mordvaiak történelmi viszonyosságai *Barna Ferdinánd* l. tagtól — IX. *Eranos*. *Télffy Iván* l. tagtól. 20 kr. — X. Az ik-es igékről. *Joannovits György* l. tagtól 40 kr.

Hetedik kötet.

I. Egy szavazat a nyelvújítás ügyében. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 50 kr. — II. Podhorszky Lajos magyar-sínai nyelvhasznítása. *Budenz József* r. tagtól 10 kr. — III. Lessing (székfoglaló). *Zichy Antal* l. tagtól. 20 kr. — IV. Kapcsolat a Magyar és szuomi irodalom között *Barna Ferdinánd* l. tagtól 10 kr. — Néhány ösműveltségi tárgy neve a magyarban. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 30 kr. — VI. Rankavis Kleon új-görög drámája. *Télffy Iván* l. tagtól. Ára 30 krajcár. — VII. A nevek uk és ük személyragairól. *Imre Sándor* l. tagtól. 20 kr. — VIII. Emlékbeszéd Székács József t. tag fölött, *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — IX. A török-tatár nép primitív kultúrájában az égi testek, *Vambéry Armin* r. tagtól 10 kr. — X. Batori László és a Jordánszky-codex bibliafordítása. (Székfoglaló.) *Volf György* l. tagtól 10 kr.

Nyolczadik kötet.

I. Corvin-codexek. *Dr. Ábel Jenőtől*. 60 kr. — II. A morlviaiak pogány istenei s ünnepi szertartásai. *Barna Ferdinánd* l. tagtól. 50 kr. — III. Orosz-lapp utazásomból. *Dr. Genetz Arvidtől*. 20 kr. — IV. Tanulmány a japáni művészetéről. *Gr. Zichy Ágostól*. 1 ft. — V. Emlékbeszéd Pázmándi Horvát Enlre 1839-ben elhunyt r. t. fölött. A születése századik évfordulóján, Pázmádon rendezett ünnepélyen, az Akadémia megbízásából tartotta *Szász Károly* r. t. 10 kr. — VI. Újkonpohár. A régi magyar jogi szokásnak egyik töredéke. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — VII. Az ugynevezett lágy aspiraták phoneticus értékéről az ó-ind-ban *Mayer Auréltól*. 60 kr. — VIII. Magyarországi humanisták és a dunai tudós társaság. *Dr. Ábel Jenőtől*. 80 kr. — IX. Ujperzsa nyelvjárások. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — X. Beregszászi Nagy Pál élete és munkái. Székfoglaló *Imre Sándor* r. tagtól. 30 kr.

Kilenczedik kötet.

I. Emlékbeszéd Schiefner Antal k. tag felett. *Budenz J.* r. tagtól 10 kr. — II. A Boro-Budur Jáva szigetén. *Dr. gr. Zichy Ágost* l. tagtól 40 kr. — III. Nyelvünk újabb fejlődése. *Ballagi Mór* r. tagtól 20 kr. — IV. A hunnok és avarok nemzetisége. *Vambéry Armin* r. tagtól. 30 kr. — A Kün-vagy Petrark-codex és a kúnok. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 30 kr. — VI. Emlékbeszéd Lewes Henrik György külső tag felett. *Szász Károly* r. tagtól. 10 kr. — VII. Ős vallásunk főistenei. *Barna Ferdinánd* l. tagtól 40 kr. — VIII. Schopenhauer aesthetikája *Dr. Ruzsicska*

Kálmántól. 10 kr. — IX. Ős vallásunk kisebb isteni lényei és áldozat szertartásai. *Barna F.* I. tagtól 30 kr. — X. Lessing mint philologus. *Dr. Kont Ignácztól* 30 kr. — XI. Magyar egyházi népének a XVIII. századból. Székfoglaló. *Bogisich Mihály* I. tagtól. 50 kr. — XII. Az analogia hatásáról, főleg a szóképzésben. *Simonyi Zsigmond* I. tagtól 20 kr.

Tizedik kötet.

I. A jelentéstan alapvonalai. Az alakokban kifejezett jelentések. (Székfoglaló.) *Simonyi Zsigmond* I. tagtól. 30 kr. — II. Etzelburg és a magyar húnmonda. (Székfoglaló.) *Heinrich Gusztáv* I. tagtól. 20 kr. — III. A M. T. Akadémia és a szómi irodalmi társaság. *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — IV. Értjük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — V. Baranyai Decsi János és Kis-Viczay Péter közmondásai *Ballagi Mór* r. tagtól 10 kr. — VI. Euripides tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophokles tropusaival. Miveltégtörténeti szempontból. (Adalék a költészet összehasonlító tropikájához.) *Dr. Petz Vilmos* tanártól. 60 kr. — Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. *Szász Károly* r. tagtól 10 kr. — VIII. Cationale et Passionale Hungaricum. *Bogisich Mihály* I. tagtól. 30 kr. — IX. Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. *Jakab Elek* I. tagtól. 50 kr. — X. Emlékezés Klein Lipót Gyula kiltag felett *Dr. Heinrich Gusztáv* lev. tagtól. 40 kr. — XI. Ujabb adalékok a magyar zene történelméhez *Bartalus István* I. tagtól. 40 kr. — XII. A magyar romantizmus. (Székfoglaló.) *Bánóczy József* I. tagtól. 10 kr. — XIII. Ujabb adalék a magyar zene történelméhez. *Bartalus István* I. tagtól. 40 kr.

Tizenegyedik kötet.

I. Ugor vagy török-tatár eredetű-e a magyar nemzet? *Hunfalvy Pál* r. tagtól. 20 kr. — II. Ujgörög irodalmi termékek. *Dr. Telfy Iván* I. tagtól. 40 kr. — III. Középkori görög verses regények. *Dr. Telfy Iván* I. tagtól. 30 kr. — IV. Idegen szók a görögben és latinban. *Dr. Pozder Károlytól*. 50 kr. — V. A csuvasokról. *Vámbéry Ármin* r. tagtól 30 kr. — VI. A számlálás módjai és az év hónapjai. *Hunfalvy Pál* r. tagtól 20 kr. — VII. Telegdi Miklós mester magyar katechismusa 1562-ik évből. *Majláth Béla* I. tagtól. 10 kr. — VIII. Káldi György nyelve. *Dr. Kiss Ignácztól*. 50 kr. — IX. A Muhamedán jogtudomány eredetéről. *Goldziher Ignác* I. tagtól 10 kr. — X. *Vámbéry Ármin* «A magyarok eredete című műve néhány főbb állításának bírálata. *Barna Ferdinánd* I. tagtól 60 kr. — XI. A nyelvfejlődés történelmi folytonossága és a nyelvőr. *Ballagi Mór* r. tagtól. 20 kr. — XII. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet. I. Válaszom *Hunfalvy Pál* bírálati megjegyzéseire. *Vámbéry Ármin* r. tagtól. 30 kr.

Tizenkettedik kötet.

I. Seneca tragédiái. *Dr. Kont Ignácztól*. 60 kr. — II. Szombatos codexek. *Dr. Nagy Sándortól*. 30 kr. — III. A reflexiv és vallásérköcsi elem a költészetben s Longfellow. Székfoglaló. *Szász Béla* I. tagtól. 30 kr. — IV. A belviszonyragok használata a magyarban. *Kúnos Ignác* és *Munkácsi Bernáttól*. 50 kr. — V. A magyarok eredete és a finn-ugor nyelvészet II. *Vámbéry Ármin* r. tagtól. 50 kr. — VI. Kiktől tanult a magyar írni, olvasni? *Volf György* I. tagtól. 50 kr. — VII. A kasztamuni-i török nyelvjárás. *Irta Thury József*. 50 kr. — VIII. Nyelvészeti mozgalmak a mai görögöknél. *Telfy Iván* I. tagtól. 20 kr. — IX. Boldogasszony, ősvallásunk istenasszonya. *Kálmány Lajostól*. 20 kr. — X. A mondat dualismusa. *Brassai Sámuel* r. tagtól. 60 kr. — XI. A kunok nyelvről és nemzetiségéről. *Gr. Kuun Géza* t. tagtól. 40 kr. — XII. Isota Nogarola. (Székfoglaló.) *Ábel Jenő* I. tagtól. 50 kr.

Tizenharmadik kötet.

I. Kudrun, a monda és az eposz. *Heinrich G.* I. tagtól. 40 kr. — II. A votják nép multja és jelene. *Barna F.* I. tagtól. 30 kr. — III. Palesztina ismeretének haladása az utolsó három évtizedben. *Goldziher I.* I. tagtól. 40 kr. — IV. A homeroszi Demeter-hymnusról. *Ábel Jenő* I. tagtól. 50 kr. — V. A votjákok pogány vallásáról. *Barna Ferdinánd* I. tagtól. 20 kr. — VI. A régi magyar nyelv szótára. *Szarvas Gábor* r. tagtól. 10 kr. — VII. Egy kis viszhang *Vámbéry Ármin* ur válaszára. *Budenz J.* r. tagtól. 20 kr. — VIII. Ki volt Calepinus magyar tolmácsa. *Szily Kálmán* r. tagtól. 10 kr. — IX. Szegedi Lénárt énekeskönyve. *Bogisich Mihály* I. tagtól. 50 kr. — X. Szórendi tanulmányok. I. rész. *Joannovics György* t. tagtól. 30 kr. — XI. A kisebb görög tragikusok tropusai. *Petz Vilmostól*. 10 kr. — XII. Heraclius. Rankavis Leon hellén drámája. *Telfy Iván* I. tagtól. 30 kr.

Tizennegyedik kötet.

I. Az ó- és középkori Terentius biographiák. *Ábel Jenőtől*. 40 kr. — II. Szórendi tanulmányok. II. rész. *Joannovics György* től. 40 kr.